

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1875. Första Kammaren. N:o 40.

Fredagen den 14 Maj.

Kammaren sammanträdde kl. $\frac{1}{2}$ 11 f. m.

Justerades protokollet för den 5 dennes e. m.

Företrädde de Herrar ledamöter af Kammaren, hvilka blifvit af Herr Grefven och Talmannen anmodade att i egenskap af Kammarens deputerade hos Hans Maj:t Konungen begära utnämning af vice Talman efter Herr Statsrådet Lagerstråle; och tillkännagaf deputationens ordförande, *Herr von Ehrenheim*, att Hans Maj:t Konungen behagat till vice Talman utnämna *Herr Fähræus*, hvilken i deputationens närvaro inför Konungen aflagt den i 33 § Riksdagsordningen föreskrifna ed.

Sedan Herr Grefven och Talmannen till Herr vice Talmannen framfört Kammarens välkomsthelsing, yttrade

Herr vice Talmannen: Då jag nu åter beträder denna plats utber jag mig att få till Kammaren afgifva en kort och uppriktig förklaring. För mig har det varit berömmelse och hugnad nog att hafva blifvit stald i *ledet* med de aktade män, som jemte mig befolkat Riksdagens Första Kammare. Att eventuelt kunna blifva stald framför *fronten* är en utmärkelse, som för mina beräkningar varit utom min synkrets och helst nu på min lefnads sena afton. Då emellertid Konungen ånyo behagat att anförtro mig uppdraget att vara Kammarens vice Talman, har jag, utom det förtroende som uppdraget utmärker, haft två skäl att icke undandraga mig detsamma: det ena att antagligen blott en ganska kort tid återstår till riksdagsarbetets afslutande, och det andra den lyckliga erfarenhet, som jag allt tillförene egt, att hafva åtnjutit så väl vår vördade Talmans som Kammarens ärade ledamöters välvilliga undseende, som jag hoppas äfven fortfarande må komma mig till del.

Företogs val af en Kanslideputerad efter Herr Thyseius; och befans, efter valförrättningens slut, dertill hafva blifvit utsedd: Herr Holmberg med 41 röster.

Föredrogs och bifölls Bevillnings-Utskottets den 13 dennes bordlagda betänkande N:o 10, i anledning af väckt motion om förändrade bestämmelser i afseende å taxeringen af försändelser af myntadt guld eller silver, som genom postverket befordras mellan inrikes orter.

Föredrogs och bifölls Sammansatta Bevillnings- och Lag-Utskottets den 13 dennes bordlagda betänkande N:o 2, i anledning af väckt förslag om frihet i vissa fall från stämpelpappersafgift vid lagfart af testamenterad fast egendom.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Första Kammarens Tillfälliga Utskotts den 13 dennes bordlagda utlåtande N:o 8, i anledning af väckt förslag om revision af gällande föreskrifter rörande eder.

Föredrogs och bifölls Första Kammarens Tillfälliga Utskotts den 13 dennes bordlagda utlåtande N:o 9, i anledning af väckt fråga om bestämmande af viss tid för folkskoleläraretensters af- och tillträdande.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter å nyo på bordet Första Kammarens Tillfälliga Utskotts den 13 dennes bordlagda utlåtande N:o 10, i anledning af Andra Kammarens beslut öfver dess Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 19, angående försäljning af sprit- och etherhaltiga vätskor.

---

*Landt-för-
svarets ord-
nande.*

Fortsattes öfverläggningen rörande första punkten samt första stycket i andra punkten af Särskilda Utskottets utlåtande N:o 2.

Grefve Mörner, Carl Göran: Lika med flere af de föregående talarne har jag äfven varit en af dem, hvilka, så vidt i min förmåga stätt, sökt motverka det beslut, som föranledde den ofta omtalade skrifvelsen år 1873; och jag beklagar ännu detta beslut

derföre, att man derigenom åtminstone för närvarande blifvit beröfvad möjligheten att vid den förestående omorganisationen af vårt militärväsende taga i beräkning den tillgång, hvilken kunde vara att hemta från de två inkomstkällor, som, derest 1873 års skrifvelse komme till verkställighet, skulle helt och hållet försvinna; men deraf har jag, för min del, icke kunnat hemta anledning att söka motverka lösningen af den nu föreliggande frågan, i den riktning, som det Kongl. förslaget anvisar, desto hellre, som jag under de förhandlingar i ämnet, hvilka under de föregående åren egt rum, nogsammt varit i tillfälle att hos mig stadga den öfvertygelsen, att värnpligten utgör den enda grund, på hvilken ett betryggande försvar nu mera kan byggas. Åtskilliga antydningar hafva visserligen under diskussionen blifvit här gjorda derom, att man borde ytterligare försöka att bygga på den gamla grund, som det nuvarande indelningsverket erbjöd; men de fleste af eder, mine Herrar, hafva, lika med mig, deltagit i de öfverläggningar och de strider, som nästan allt sedan det nya representationskicket början egt rum angående denna angelägenhet, och hvarvid man städe utgått från denna förutsättning. Dessa strider hafva emellertid alla slutat dermed, att man icke funnit något nöjaktigt sätt att i det nya urverket inpassa kugghjulen från det gamla verket, frågan om lösningen af detta problem har varit öfverlemnad i så skickliga händer, att några bättre eller dertill mera passande säkerligen icke kunnat finnas, och denna angelägenhet har äfven af den man, hvilken fick sig densamma ombetrodd, varit med sådan värma, hänfivenhet och kärlek omfattad, att visserligen icke någon annan skulle kunnat deråt egna ett mera lefvande intresse, men detta oaktadt har det svåra problemet blifvit olöst. Det är således, enligt min åsigt, fruktlöst att nu mera söka kasta sin blick tillbaka på detta gamla. Framåt måste vi. Det är då frågan, huru man skall komma framåt? Vi hafva från Kongl. Maj:t fått emottaga ett förslag, hvilket jag hört sakkunnige män, hvilkas insigter i detta fall vi alla måste erkänna, på det högsta loforda för många goda egenskaper, ja nästan för allt hvad man af ett förslag i den vägen kau begära. Det torde således vara djerft af den, som icke tillhör yrket och icke heller haft tillfälle att åt hithörande ämnen egna några studier, att ändå tillåta sig uttala den enskilda åsigt, att detta förslag, oaktadt sina många förtjenster, likväl icke torde bereda oss ett så betryggande försvar, som man velat påstå, enär det, åtminstone för min uppfattning, vill synas föga sannolikt att, med endast ett års öfning såsom norm, specialvapnen skola blifva försedda med individer så kunnige och utbildade, som önskligt och nödigt torde vara för att af dem bilda en fast stam. Men, oberoende af denna min enskilda åsigt, möta för antagandet af detta förslag två andra svårigheter, nemligen att det kommer att medföra så ofantliga kostnader för statsverket och att det blir onödigt betungande för landets befolkning. Onödigt betungande kallar jag ett förslag, som fordrar af den enskilde större uppoffringar af tid och arbetskrafter, än att staten vid tillfälle af behof kan tillgodogöra sig desamma, och den följdén synes mig skola komma att inträffa, när man fordrar, att hela den svenska manliga befolkningen skall utan undantag under-

Landförsvarets ordnande.
(Forts.)

*Landsför-
svarets ord-
nande.*
(Forts.)

kastas den långvariga öfning förslaget upptager. Jag har hört sakkunnige män i denna Kammare just framhålla denna allmänna och långvariga öfning såsom en förtjenst; men komiterade sjelfve angifva i sitt utlåtande något annat. Jag skall närmare komma dertill framdeles, och inskränker mig nu att blott uttala den öfvertygelse, att icke heller landet skulle emottaga ett sådant förslag annat än med den största motvilja. Då jag således för min del icke kan gifva min röst för det Kongl. förslaget, har jag måst taga i betraktande de särskilda förslag till besvarande af den nådiga propositionen, hvilka under diskussionen blifvit i denna Kammare framställda. Dessa förslag äro hufvudsakligen två; det ena, som går ut på ett svar i öfverensstämmelse med Herr Rosenswärds reservation med det af Herr von Geijer föreslagna tillägg, att ordet *hufvudsakligen* skulle inskjutas framför ordet fotadt, och det andra, som blifvit af Grefve Hamilton framställt och som Herr De Maré sedermera upptagit såsom sitt. Båda dessa förslag sammanstämman, enligt min åsigt, deri, att de äro så obestämda, att man i dem kan inlägga nära nog hvilken som helst af de särskilda meningar, som här blifvit uttalade.

Om det dock är Kammarens önskan att genom det svar, som gifves Kongl. Maj:t på Hans proposition, lemna Honom en vägledning till kännedom om Riksdagens sanna och verkliga mening, tyckes mig icke någotdera af dessa förslag till svar uppfylla ett sådant ändamål. Det af Grefve Hamilton framställda förslag tyckes peka på, att det utom de värnpligtige skulle inrättas en särskild stam. Jag vet icke närmare, huru denna stam skulle åstadkommas; men om det är meningen att erhålla den medelst legning, förekomma emot ett sådant förslag alla de inkast, hvilka under diskussionen blifvit framställda emot hvarje förslag att emot vedergällning i penningar anskaffa soldater. Det andra förslaget deremot uppmanar Kongl. Maj:t att gifva ett förslag hufvudsakligen fotadt på samma grunder, som det nu meddelade, således med vidhållande af en lika och allmän öfning för alla de värnpligtige med alla de ofantliga kostnader, som deraf blifva en följd. För min del tror jag, att det vore riktigt, att Riksdagen uttalade en bestämd mening, som verkligen kunde tjena till vägledning vid den omarbetning, som skulle företagas med det nu framlagda förslaget; men i frågan om innehållet af en sådan bestämd mening, får jag till en början tillkännagifva, att jag för min del ingalunda kan vara med om att i denna bestämd mening skulle innefattas någon antydning, sådan som af en representant från göteborgsbanken blifvit gjord derom, att i lagen skulle, såsom han behagade yttra sig, uttalas garantier deremot, att icke den nya härstyrka, som skulle komma att bildas, kunde blifva använd annorlunda än till försvarskrig. Det är Herrarne nogsamt bekant, att en föreskrift i sådan syftning fans i 1772 års Regeringsform; men det är Herrarne också kunnigt, hvartill den föreskriften ledde. En armé, som resonnerar, när den står emot fienden, är ett oting. Vi finna också ett ogillande omdöme om en sådan anordning af härväsendet uttalade af en af Sveriges mest framstående militära celebriteter för mera än hundra år sedan, nemligen af Grefve Augustin Ehrensvärd. Han var i fråga att erhålla uppdraget

att anföra de svenska trupperna i Pommern, men afgaf den 27 Februari 1761 till Rikets Ständer ett motiveradt anförande, deri han, under förklarande att han "skulle handla bedrägligt om han åtog sig ett öfverbefäl, som han trodde icke kunna utföras till fäderneslandets nytta, landsmäns tillfredsställelse och egen heder," tillkännagaf sig icke kunna och icke vilja emottaga befälet för denna armé sådan den då var. Han säger nemligen om densamma, bland annat:

"Man vill icke tro, att en fri man kan stå under sträng krigstukt och likväl vara fri; och man begriper ej, att utan en sådan ordning måste hvarje krig misslyckas. Från denna fördom kommer mycken ömtålighet och tillika en ofta ådagalagd metafysisk fyndighet att i slika fall tillerkänna sig åtskilliga ganska betänkliga rättigheter, och Gud nåde den, som vågar vidröra denna deras ögonsten." Angående den indelta soldaten yttrar han vidare: "Frdom lefde ock soldaten i, för och af krig. Nu har han syssla och boställe såsom ett näringsfång, vid hvilket han under fredstiden kan med trefnad förkofra sig; och han blir följaktligen missbelåten, när han derifrån ryckes ut till krig; och det än mer till ett krig, såsom nu, tomt på ära men fullt af umbäranden och nöd. Sådan är vår här."

Detta var den beskrifning, som vid nu uppgifna tidpunkt framlades för Rikets Ständer af en af landets mest framstående militära befälhafvare, hvilken dock sedermera oaktadt förnyade afsägelser tvingades att åtaga sig det ifrågavarande befälet. En annan befälhafvare i samma krig, hvilken äfven är känd af Herrarne, nemligen Grefve Axel von Fersen, har i sin berättelse om samma pommerska krig gjort en skildring af den indelta soldaten, deri han tecknat dennes så väl förtjenster som fel på ett sätt, som torde förtjena att vid detta tillfälle ej alldeles förbises, ehuru jag villigt måste erkänna, att af de fel, som då lades den indelta soldaten till last, icke så få nu mera försvunnit och andra ej på långt när framstå såsom så svåra, som skildringen gifver anledning antaga att de fordom varit. Men det torde i allt fall vara skäl att vi något göra oss reda för innehållet af denna skildring, såsom utvisande, att äfven för så lång tid tillbaka voro icke meningarne bland de sakförståndige odelade om förträffligheten af det dåvarande.

Grefve von Fersen säger nemligen: uti 8:de delen af hans historiska skrifter, pag. 85:

"Svenskarne hafva insomnat på sina förfäders bleknade lagrar, och nationen ser ännu såsom genom en prisms lysande färgskiftning sin fordna makt och ära. De hafva en blind tillit till deras tapperhet och inbillade fallenhet för krig; de räkna sig bland de mest krigiska nationer, utan att det minsta bry sig om truppernas organisation, öfning, underhåll eller vård. Nationen är fri och njuter af sina rättigheter, och krigshären är ingenting annat än en vanskaplig militärrepublik, der soldaten utgör den verkliga bästa och aktningvärdaste beståndsdelen. Svenska soldaten är verkligt tapper; han är långsam att uppretas, men okuffig när han kommit i låga. Han är flegmatisk, illsitsfull, tålig och uppför sig, i sin lilla verksamhetskrets, redligt, menskligt och med gudsfruktan, egenskaper, som finnas hos sjelfva

*Landför-
svarets ord-
nande.
(Forts.)*

folket. Han är mycket tillgifven sin officer och lyder utan att klandra. Han är stark och danad till hvarje slags hårdt arbete. Corpsandan bibehåller honom vid sina vanor och åsichter, och detta sinnelag är en följd af den indelta truppens sammansättning. Hvarje regemente bär namn efter ett landskap och består också af soldater från detsamma, deraf flera fördelar uppstå: truppen blir mera solid, rymningar äro mindre att befara, den bibehåller sig bättre, och kämpar för äran och kärleken till fäderneslandet vid alla krigstillfällen, der det kan komma i fråga. Tapperheten herskar mera allmänt inom en dylik trupp än vanligen bland milisoldater.“

“Emellertid äro dessa den svenska indelta soldatens egenskaper skiftande med fel, som sällan upptäckas af hans landsmän. Han är lat, trög, osnygg, tungsint och hittar ej sjelf på någon ting för att förströ, eller sysselsätta sig; han är föga meddelsam, glupsk, supig, sömnen utgör hans förnämsta vederqvickelse. Han angripes lätt af hemsjuka, han dukar lätt under för krigets mödor och vänjer sig med svårighet att marschera, svälta och vaka. Han är ömtålig för dålig väderlek; hetta eller köld plåga honom lika. Han angripes ofta af frossor och rötfebrar, skörbjugg, bröstsjukdomar och bensår. Alla dessa benägenheter eller fel, som tyckas göra honom mindre lämplig till krigare, än hvad han i sjelfva verket är, härröra mindre af hans natur än af den krigiska uppfostran, man gifvit honom.“

“Det felas den indelta soldaten krigstukt och öfning; det felas honom befålets uppsigt; öfverlemnad åt sig sjelf på roten, är han der helt och hållet jordbrukare, och tillbringar sitt lif med dithörande sysslor, att bruka jorden, skörda säden, hugga ved o. d. m. Han är familjefader och får vanor och njutning deraf. Hans föda och dagliga lefnadssätt äro i skriande motsats till hans yrke, som krigare. Det fordras två till tre fälttåg för att befria honom från ofvan antydda lyten, för att han skall glömma sina hemvanor och bilda sig för kriget. De soldater, hvilka derefter öfverleva den hårda lärotiden, äro goda, till och med utmärkta.“

Af det nu upplästa synes således, att redan för så lång tid tillbaka, som för mer än ett hundra år sedan, de brister, som vidlåde vårt indelningsverk, icke voro för de sakförståndige alldeles obekanta eller af dem förbisedda. De lagrar, som den indelta armén förvärfvat sig, skuros egentligen på den tid, då, såsom Grefve Ehrensvärd i sin skrifvelse yttrat, soldaten lefde i, för och af krig. Vid öfvervägande af nu anförda och öfriga omständigheter har jag för min del kommit derhän, att jag icke tror på möjligheten af att på den nuvarande grunden uppföra ett fullt betryggande försvarssystem, och då det äfven förefallit mig, som om det förslag, hvilket Kongl. Maj:t nådigst behagat framlägga, oaktadt sina många och stora förtjenster, likväl fordrar större uppoffringar, både personliga och pekuniära, än att de lemna en deremot svarande valuta, har jag måst se mig om bland de öfriga förslag, som blifvit framställda, och jag har då icke kunnat finna annat, än att, om man vill gå i den riktning, som nu blifvit anvisad, man måste tillgripa den utvägen att indela de värnpligtige i två klasser med olika öfningstider, hvarvid jag hemtat stöd

för denna min åsigt från hvad de för granskning af härordningsförslaget utsedde komiterade yttrat uti deras underdåniga utlåtande pag. 3, så lydande: "Man har sökt minska tungan af detta system genom att dela de värnpligtige i tvenne delar, af hvilka den ena, hvars storlek bestämdes af krigsbudgetens tillgångar, erhöle fullständig öfning, och den andra antingen ingen eller blott några månaders; så i Frankrike, i Italien, till en del i Österrike och, i viss mening, äfven i Preussen. Är den öfvade delen så stor, att genom uppkallande af alla dess årsklasser en tillräcklig fältkår med nödiga ersättningstrupper kan erhållas, så är obestriddigt en dylik anordning både militäriskt god och statsekonomiskt fördelaktig. Det har visserligen sagts, att i en sådan åtgärd att indela de värnpligtige till olika öfning skulle ligga något obilligt. Jag kan dock icke inse detta. Skyldigheten är gifven för alla, utan undantag, likasom friheten att åtaga sig den längre tjenstetiden står öppen för hvar och en, som dertill vill sig anmäla, och om icke tillräckligt många göra sådan frivillig anmälan, inträder åter igen skyldigheten för *alla* att till fyllande af bristen underkasta sig lottning - en utväg bekant, såsom komiterade säga, redan ifrån Roms och Greklands demokratier.

Alla hafva följaktligen *lika* rättigheter och *lika* skyldigheter, och mera tror jag för min del icke att man kan begära. -- Lottningen är, efter mitt förmenande, oundviklig såsom det yttersta medlet, derest man vill bilda en armé icke blott på papperet utan äfven i verkligheten. Det har visserligen emot densamma anmärkts, att till följd deraf skulle den del af de värnpligtige, som blifvit utlottad, vara tvungen att underkasta sig lifvet i kasern, och att en sådan uppfostringsanstalt skulle vara så farlig genom den smitta, som derifrån skulle spridas, äfvensom att de, som der uppfostrades, icke skulle lämpa sig till ledare för de öfrige. Hvad då först beträffar sistnämnda anmärkning, att de, som varit i kasern intagne, icke skulle vara lämplige såsom ledare, får jag blott fästa uppmärksamheten derpå, att mig veterligen icke någon anmärkning framstälts derom, att någon farlig smitta spridt sig till beväringssynglingarne från de garnisonstrupper, med hvilka de för närvarande införlifvas, *så väl* i Stockholm som i Göteborg och på andra ställen i landet. Till min kännedom har åtminstone icke kommit, att några betänkliga följder deraf uppstått, och, efter mitt förmenande, har man vida mindre att befara sådant af den nya stam, som kan komma att uppstå, då denna kommer att utgöras af värnpligtige och icke af på krogar och andra dylika ställen köpta soldater. Man lär för öfrigt väl icke kunna bilda något försvarssystem, huru detta än må vara beskaffadt, utan att någon del af dem, som skola utgöra stamtruppen, måste en längre tid öfvas och för sådant ändamål uti dertill särskildt afsedda uppfostringsanstalter sammanföras. Men man säger: dessa skola för penningar anskaffas! de få icke lottas ut! det får icke träffa mina barn! Härtill svarar jag blott: det är fäderneslandet, som fordrar ett försvar, och detta får ingen undandraga sig. Man må icke säga, att man handlar rätt eller fosterländskt om man ställer så till, att man utsätter en viss del af befolkningen för svårigheter, från hvilka man vill fritaga sina egna barn. Jag delar då hellre den spartanska modrens åsigt, då hon

Landförs-
svarets ord-
nande.
(Forts.)

*Landför-
varets ord-
nande.*
(Forts.)

lemnade skölden åt sin son med de orden: *Antingen med denna eller på denna!* Och jag tror, att våra svenska mödrar skulle blygas, om de trodde att man misstänkte dem för att så uppfostra sina söner, att de icke skulle vara villige att uppoffra sig för ett älskadt fosterlands försvar. Anordningarne till detta få icke så göras, att vissa klasser skulle framför de öfriga beredas frihet att kunna draga sig undan att dertill lemna sin kontingent. Jag har blott en son, och han är så ung, att på honom kan troligen det nya system komma att tillämpas, hvilket kan blifva fastställt. Jag finnes icke då, men det skulle djupt gräma mig, om han skulle så vanslägtas från sina förfäder, af hvilka många blödt på slagfälten för fäderneslandet och dess ära, att han skulle vilja undandraga sig fullgörandet af den pligt, som fäderneslandet med afseende härupå kan af honom fordra.

För att nu i korthet sammanfatta min mening, så består den deruti, att vi böra uttala en bestämd åsigt, men icke gå in i några små detaljer eller göra några sifferuppställningar, hvartill vi hvarken hafva tid eller nödiga materialier. De stora dragen åter för en ny härordning, dem kunna vi antyda, och om vi göra detta öppet och uppriktigt, kan detta möjligen tjena till ledning för dem, hvilka frågans afgörande framdeles kommer att tillhöra. Jag har sökt gifva uttryck åt denna min mening i följande förslag till underdånigt yttrande:

Att Riksdagen måtte besluta underdånig skrifvelse, deruti Riksdagen, under förklarande att Riksdagen funnit sig icke kunna i oförändradt skick antaga det förslag till lag om härordningen, som af Kongl. Maj:t blifvit för Riksdagen framlagdt, anhåller att Kongl. Maj:t täcktes taga frågan om härordningen under förnyad ompröfning och för en kommande Riksdag i berörda hänseende framlägga ett nytt förslag, dervid Riksdagen tillåter sig underdånigst hemställa, att Kongl. Maj:t behagade i nådigt öfvervägande taga ej mindre huruvida de värnpligtige icke skulle, i fråga om öfningstiden, kunna delas i 2 klasser — *de mera öfvades och de mindre öfvades* — än ock om ej lämpligt vore att till den längre öfningens undergående borde i främsta rummet uttagas de värnpligtige inom liniens första årsklass, hvilka frivilligt dertill anmälte sig samt att, endast i den händelse ett tillräckligt antal ej erhöles, den brist, som kunde uppstå, skulle genom lotning fyllas.

Fastän jag framställt detta förslag, vill jag dock icke för närvarande derå begära proposition, skulle detsamma icke inom Kammaren vinna något understöd, må det i protokollet kvarstå blott såsom ett bevis på min uppfattning af frågan — ett slags testamente — då denna Riksdag kanske är den sista, i hvars förhandlingar jag kommer i tillfälle deltaga.

Grefve Hamilton, Henning: Det händer visserligen någon gång, då man yttrar sig inom Kammaren, att man får en anmärkning och till och med en ganska hård anmärkning, som man icke anser sig böra besvara, icke af missaktning för den, som framställt anmärkningen, men dels derföre att må hända man kan i afseende på omdöme i frågan anse sig med honom någorlunda jemngod, dels också derföre

att man föreställer sig, att hans ord icke utöfvat på Kammaren något väsendtligt inflytande. Men får man en sådan anmärkning från den, som i den föreliggande frågan utan tvifvel både eger och förtjenar Kammarens allra största förtroende, och för hvilken omdöme man icke blott i denna fråga utan i allmänhet i alla frågor har sjelf den största aktning, då blir det en skyldighet att svara, och jag ber derföre, att med några ord få upptaga den anmärkning, som i går afton mot mig framställdes från den högt ärade representanten från Kalmar län. Herr Björnstjerna underkastade visserligen icke det af mig framställda yttrandet någon granskning, men han förklarade helt enkelt, att det stod på samma linie som den sista af reservationerna vid det Särskildta Utskottets betänkande. Jag har i några och tjugu år varit militär och under den tiden sökt att, så godt jag förmått, sätta mig in i dithörande frågor, åt hvilka de senare åren gifvit mig ökad anledning att egna min uppmärksamhet. Det skulle under sådana omständigheter vara hårdt, om jag nödgades erkänna, att jag framställt ett förslag, jemngodt med det, hvilket jag, för min del, icke ur militärisk synpunkt kan tillerkänna något värde. Granskar man nu detta förslag, som innehålles i den sista reservationen, så karakteriseras det af två förhållanden, det ena, att det yrkar en värfvad stam, och det andra att det för de värnpligtige, hvilka på grund af lagen skulle inträda i armén, föreslår en högst begränsad öfningstid. Nu vågar jag till Kammaren hemställa, om i mitt förslag finnes något, som i ringaste mån antyder någon slägtskap eller likhet dermed. Jag har visserligen sagt, att jag anser en stamtrupp för den samtliga beväringen vara behöflig, och jag skall bedja att litet närmare få försvara detta. Jag har också ansett Riksdagen kunna till Kongl. Maj:t hemställa, om icke för de öfrige värnpligtige, så vidt stamtrupperna komma att bestå af sådana, en mindre öfningstid skulle kunna fastställas än för stammen. I detta hänseende synes mig, att jag ligger ganska nära den siste talaren, men det är så långt från mig att hafva tänkt mig en värfvad stam, att jag just på grund af den frivillighet, som åtskillige reservanter och äfven den siste talaren velat göra till källa för stammen, nödgats förkasta alla dessa förslag. Jag har icke utfört mitt förslag, derföre att jag väl visste, att personer med vida större erfarenhet och sakkunskap skulle komma att yttra sig i denna fråga; men då jag har kunnat blifva till denna grad missförstådd, måste jag, för min egen skull, något närmare förklara, huru jag tänkt mig saken såsom möjlig, och hvarför jag tror, att Riksdagen på detta ställe af betänkandet icke behöfver säga mera, än hvad som i mitt yttrande är sagdt.

Ursprungligen har jag varit emot denna sammanbindning af frågorna om indelningsverkets upphörande och grundskatternas afskrifning med försvarsfrågan, hvilken sammanbindning ännu står för oss såsom något, på hvilket man vid alla förslag måste fästa afseende. Men skulle det efter mångfaldiga försök för närvarande, ty det kan komma derhän, att sådant blifver möjligt, visa sig omöjligt att uteslutande på den allmänna värnpligtens grund bilda ett för oss betryggande försvar, så finnes till följd af mitt förslag,

*Landförs-
varets ord-
nande.
(Forts.)*

Landför-
svarets ord-
nande.
(Forts.)

deri jag icke yttrat mig hvarken om indelningsverket eller om värnpligten såsom princip för systemet, en möjlighet att åtminstone ännu någon tid söka utbilda försvaret på de grunder, som nu äro gällande. Sedan Kongl. Maj:t likväl till främste mannen i sitt råd tagit just den, hvars namn gjort en sammanknytning af de olikartade frågorna möjlig, så måste man antaga såsom gifvet, att det är regeringens fasta afsigt att icke öfvergifva denna ståndpunkt utan fullfölja frågans utveckling på den af honom en gång godkända grund. Det är då nödvändigt för hvar och en, som vill sätta sig in i frågan, att se till hvad som i sådan händelse är att göra, och min mening är den, att, om vi skola öfvergå på ett värnpligtssystem utan alla inskränknigar, så få vi icke taga det på lek utan på fullt allvar och då måste vi ställa så, att, vid ett krigs utbrott, bland de värnpligtige finnes åtminstone en enda soldat. Det är sant, att Kongl. Maj:t velat förskaffa oss några sådane genom de förslagna eliterna, men äfven dessa skulle vara frivillige, och om icke sådane erhöles till ett tillräckligt antal, skulle lottning ega rum. Man skulle således anlita *lottning* för att få *eliter*; men redan i dessa båda uttryck ligger en motsats, som gör det svårt för mig att förena dem. För min del tror jag det är alldeles omöjligt att af de värnpligtige på ett år bereda soldater. Man kan, såsom jag i går yttrade, bibringa unga och raska karlar på ett år alla de färdigheter, som fordras af en soldat; men att gifva dem de militäriska egenskaper, som en sådan måste ega om han skall vara fullt pålitlig emot fienden, det kan ingen befälhavare göra på en sådan tid. Jag tror derföre, att, om vi verkligen på allvar vilja hafva värnpligt, måste tjensten blifva obligatorisk för alla, och tiden derför utsträckas till minst tre år. Men derföre att alla skola öfvas tre år, anser jag det icke nödvändigt att alla skola så länge hållas under vapen. Det skulle vara att göra systemet olidligt för oss, och derföre tror jag att man genom lottning kunde befria ett så stort antal, att de återstående vore tillräcklige att bilda en stam för de sålunda befriade, för hvilka åter endast en mindre öfning vore behöflig. Ett sådant förslag har icke blifvit framställt, och man kan derföre ganska lätt förklara hvarföre ingen trott, att under mina ord kunde ligga något sådant. För militärer kan detta förslag emellertid icke vara främmande, emedan ungefär så tillgår i Preussen, och jag tror, att den erfarenhet, man der vunnit, är den enda på hvilken man kan grunda något omdöme, då man icke har en egen erfarenhet.

Skulle ett sådant förslag antagas, då är klart, att man skulle kunna inskränka stammens styrka ganska betydligt, enär man uti den erhöles verkliga soldater, som i händelse af krig kunde tjena till ledning för de värnpligtiges öfvande dels efter den vanliga ordningen och dels något mera före krigets utbrott, äfven om man icke hade tillfälle att gifva dem den grundligare krigsbildning, som vore önskvärd. Huruvida nu genom ett sådant system en nedsättning i kostnaderna skulle kunna vinnas, lemnar jag derhän. Jag vill icke bestämdt påstå något sådant, men jag anser det möjligt, och i alla händelser skulle man derigenom vinna tillgång på arbetskrafter inom landet, hvilket

är något som vi just i hög grad sakna. Men i min ovisshet om denna del af frågan har jag endast såsom min enskilda mening framställt ett förslag till skrifvelse med anhållan, att Kongl. Maj:t ville taga frågan i öfvervägande.

Hvad åter beträffar öfningstiden för dem, hvilka genom lottning befrias från att deltaga i den längre tjenstgöringen, så har jag derom icke yttrat ett ord, och min mening, så vidt jag uttalat den, öfverensstämmer således icke heller i det fallet med de reservanters, med hvilka jag blifvit jemförd. Jag har icke heller i mitt förslag till skrifvelse i ringaste mån yttrat mig derom, utan endast anhållit, att Kongl. Maj:t ville taga i öfvervägande, hvilken öfningstid kunde för desse vara nödvändig. Nu säger man, att detta förslag innehåller ingen vägledning för Kongl. Maj:t, utan det är endast en ny tanke, som kan gifva anledning till nytt arbete, som åter af Riksdagen skall förkastas, då det kommer till afgörande. Jag fruktar för att, hvilket förslag än kommer att utgå från Riksdagen, det må vara det ena eller andra, så skall man stanna vid samma bedröfliga resultat, nemligen att rygga tillbaka, då man får se hvarhän tillämpningen af detsamma leder. Men skulle Riksdagen våga uttala en tydligare mening, än som ligger i mitt förslag till skrifvelse, hvilket en ledamot af Kammaren sedan upptagit till sitt, så hafva vi tillfälle dertill i värnpligtslagen, som ännu icke varit föremål för öfverläggning, och uti hvilken man kan inlägga alla de bestämmelser, om hvilka man kan vara så viss, att man icke behöfver öfverlemna dem till Kongl. Maj:ts pröfning, utan om dem kan uttala en egen åsigt.

En ledamot af Kammaren yttrade i går, att han ansåg de anmärkningar, som blifvit framställda mot Kongl. Maj:ts förslag, vara så obetydliga, att han kunde sätta upp dem alla på en helt liten papperslapp, som han företedde. Jag kan just icke finna, att detta är något försvar för den Kongl. propositionen; ty om man skrifer fint och har skarpa anmärkningar att framställa, kan man verkligen få rum för dem på en temligen liten lapp.

Men nu vill jag för min del medgifva, att jag gifvit ett så berömligt vitsord åt Kongl. Maj:ts förslag, som jag kunnat, men detta har jag gjort, icke därför att jag anser det försvar, som detta förslag erbjuder, tillfredställande, utan därför att det är med synnerlig omsorg, fullständighet och konsekvens utarbetadt, och om det emot min mening skulle blifva lag, så torde erfarenheten snart komma att lära oss hvilka förbättringar det behöfver, och dessa kuuna då tid efter annan införas.

Den vigtigaste anmärkningen har jag framställt redan förut, nemligen farhågan att vi väl finge många skicklige krigsmän, men icke någon soldat. Denna anmärkning besvarades af den ärade talaren dermed, att så verkligen blefve förhållandet, och dock anser jag denna anmärkning nästan vara den svåraste af alla, som kunna göras. En annan anmärkning är den, att det blifver mycket dyrt, och derpå svarade talaren, att det verkligen blir så. Går man sålunda igenom anmärkningarne och det befinnes, att de äro ganska svåra och att de samtliga blifvit bekräftade, så reduceras ju försvaret väsendtligen och

Landförsvarets ordnande.
(Forts.)

*Landtför-
svarets ord-
nande.
(Forts.)*

man kommer till det resultat, att man, oaktadt de stora förtjenster, som utmärka det Kongl. förslaget, väl behöfver betänka sig, innan man till detsamma lemnar sitt bifall. Jag har nu i korthet sökt redogöra för min ställning till frågan för att befria mig från den anklagelse, som riktats emot mig, att jag skulle framkastat ett så obetänkt förslag, att det förtjente ställas i jembredd med den sista reservationen i Utskottets betänkande.

Herr Hallenborg: Då jag tillhörde den fraktion inom denna Kammare, hvilken biträdde den vid 1873 års riksdag aflåtna underdåniga skrifvelse till Kongl. Maj:t, har jag ansett mig böra yttra några ord med anledning af hvad här under frågans behandling förekommit. En ärad talare yttrade i går, att han ansåg, att, derest de, som bifallit denna skrifvelse, kunnat föreställa sig, till hvilket svar den skulle föranleda, hade de säkerligen önskat, att skrifvelsen icke afgått. Jag tror tvärtom, att de af denna Kammares ledamöter, hvilka deltog i ifrågavarande beslut, hade fullt klart för sig hvad som dervid åsyftades, och får för min del säga, att jag mycket väl visste, att ett förslag grundadt på den allmänna värnpligten ovilkorligen måste framkalla så stora kostnader och uppoffringar, som vi nu se vara förhållandet, och att det visserligen skulle kunna hända, att man ryggade tillbaka vid förslagens första framläggande; men då man år efter år talar om nödvändigheten af ett starkt försvar, anser jag det godt, att man en gång får en bestämd uppgift på, huru ett sådant försvar skulle kunna ordnas, för att möjligen en gång komma från ord till handling. En annan talare har beklagat, att frågan om grundskatterna blifvit sammanbunden med försvarsfrågan. Jag tror nu, såsom då, att denna sammanbindning är särdeles lycklig. Allt sedan det nya statskicket infördes, hafva dessa två frågor ständigt stått på programmet och jag tror, att det fortfarande är ett önskningsmål att få dem afgjorda. Om de icke sammanbundits, så är det temligen sannolikt, att man skulle i första rummet hafva sysselsatt sig med den lättaste af dem, eller frågan om afskrifningen af grundskatterna och följden deraf hade troligen blifvit den, att grundskatterna blifvit afskrifna utan att något blifvit gjordt för vårt försvar. Jag tror derföre, att de, som beklaga sig öfver att man mot grundskatternas afskrifning velat köpa sig ett försvar, kunna trösta sig dermed, att detta är bättre, än om grundskatterna afskrifvits, utan att vi fått vårt försvar ordnad.

Hvad sjelfva frågan beträffar, tror jag ingen har föreställt sig, att den vid denna riksdag skulle få en lösning. Tvifvel derom visade sig redan, då det Kongl. förslaget framlades, och alla illusioner i den riktningen försvunno när Särskilda Utskottets betänkande såg dagen. Hvad det Kongl. förslaget beträffar, så har det en förtjenst, som jag skattar så högt, att jag anser mig icke nog kunna uttrycka min tacksamhet derför mot de män, som utarbetat detsamma, nemligen den anda af ärlighet, som genomgår detsamma och ingifver förtroende hos den, som tager kännedom deraf. Det hade varit lätt att, endast för att tillfredsställa de uttalade önskningarne, framlägga ett förslag, som så mycket som möjligt dolt alla dermed förenade svårigheter; men nu

hafva desse män i stället med största omsorg och noggrannhet fullgjort sitt uppdrag, och om detta förslag också icke nu kan antagas, kan det dock komma att ligga till grund för framdeles framkommande förslag i samma syfte.

Men om jag sålunda icke kan i allt instämma i Kongl. Maj:ts förslag, så finner jag Utskottets ännu mindre tillfredsställande. Först och främst står det helt och hållet i strid med 1873 års skrifvelse; ty då man aflät denna skrifvelse med underdånig anhållan att få försvaret ordnad på allmänna värnpligtens grund, så väntade man icke att få ett förslag grundadt på införandet af en värfvad armé, och så tror jag förhållandet vara med det nu föreliggande förslaget. Då man vill aflyfta ett onus, emedan det är för tungt, bör man icke ställa sig så, att man skapar ett annat, som blir så betungande, att, äfven om det fördelas på samhället i sin helhet, den qvot, som belöper sig på nuvarande rote- och rusthållare, blir större än den börda, hvaraf de nu äro betungade. Men detta förslag är särskildt därför opraktiskt, att dess bestämmelser icke låta sig tillämpas; ty då det visat sig, huru svårt det är att underhålla rekryteringen, bör det väl vara tydligt, att det är omöjligt att underhålla värfning. Det är dessutom vådligt att skapa en armé, som saknar den grundton, som redan nu genomgår indelningsverket och hvilken i ännu högre grad skulle genomgå en värnpliktig armé, nemligen den medborgerliga anda, som måste finnas inom hären, och kanske sålunda anser kriget såsom ondt, ej såsom ett önskningsmål. En värfvad armé deremot ser alltid i sjelfva kriget ett medel till framgångar och bildar derföre en stat i staten, som har med denna helt och hållet olika intressen. Det förvånar mig att personer, som jag hört uttala den fruktan, att vår nuvarande armé skulle kunna göras till ett villigt redskap för en krigslysten konungs planer, nu vilja vara med om inrättande af en värfvad här, som säkerligen i ändå högre grad skulle vara behjelpig icke allenast i sådant afseende, utan äfven, der det behöfdes, att med våld genomdrifva grundlagsändringar, som icke på laglig väg kommit till stånd.

En ärad talare från Göteborgs och Bohus län yttrade i går några satser, af hvilka jag till besvarande måste upptaga en eller annan. Han uttalade det generela omdöme, att beväringssynglingarne af befälet icke behandlas så väl, som de hafva rättighet att fordra. Oaktadt det är långsedan, jag hade äran tillhöra arméens befäl, vågar jag dock påstå, att denna hans uppgift icke är med verkliga förhållandena öfverensstämmande. Det kan visserligen någon gång hända, att sådant inträffar; men vid många andra tillfällen, då en yngling borde blifva straffad, har han undgått sitt straff, och i allmänhet behandlas desse snarare med öfvervägande mildhet än med stränghet. Samme talare yttrade äfven, att han ansåg det vara omöjligt att införa en allmän värnpligt förr än våra krigslagar blifvit ändrade och det i den syftning, att de, enligt hans tanke, alltför stränga disciplinära bestämmelserna blefve mildrade. Jag ber honom sätta tro till män, som sjelfva erfarit disciplinens nytta. Det är just under freden man måste lära sig detta, på det att, när farans stund kommer, man må

Landtförsvarets ordnande.
(Forts.)

*Landtför-
svarets ord-
nande.
(Forts.)*

vara så införlifvad med vanan att lyda, att man då med så mycket större tillförsigt fullgör sina skyldigheter. Börjar man inlåta sig på filosofiska betraktelser öfver de befallningar som af befälet gifvas och anser sig berättigad att på grund af sitt eget bättre omdöme inlåta sig på den väg att följa sina egna åsichter i stället för att utan knot lyda, så förledes man i striden lätteligen till den reflexionen, att det är bättre fly än illa fäkta, och en armé, som har sådana föreställningar, är i sig sjelf på förhand demoraliserad och för en sådan armé, som saknar disciplin, må vi bedja Gud oss nådeligen bevara. Jag hoppas visserligen, att våra krigslagar lika som alla andra lagar skola undergå en revision, så att de blifva tidsenliga och öfverensstämmande med det allmänna rättsmedvetandet, ty endast derigenom kunna de hållas i aktning, men jag hoppas tillika, att de, som skriva våra krigslagar, icke skola låta leda sig af de känslor, som ömsinta föräldrar hysa för klemiga pojkers klagomål; ty då blir följden, att all ambition försvinner, och då är det vida bättre att till produktiva förslag använda de millioner som försvaret kostar, än att underhålla en här, som icke är i stånd i farans stund gifva något försvar.

Ehuru man icke har hopp att nu kunna genomdrifva detta förslag, bör man dock fortfarande och oupphörligen arbeta på frågans lösning, och när stunden är inne, och ett antagligt förslag en gång blir framlagdt, går det igenom med vida större lätthet än man nu kan föreställa sig. Då denna Kammare alltid har velat ett starkt försvar, bör den äfven uttala sådana åsichter, att den gifver regeringen lust att fortsätta med arbetena i detta syfte, och då från Riksdagens sida något beslut bör fattas, som kan leda till det önskade målet, ber jag få förena mig i yrkandet om den skrivelse, som af Herr Rosensvärd är föreslagen, men med den modifikation deri, som Herr von Geijer framställt. Jag tror att man genom antagandet af detta förslag gifver Konungen tillfälle att betrakta frågan ur en vidsträcktare synpunkt.

Herr Rosensvärd: Sedan jag sist hade ordet, hafva så många anmärkningar mot det Kongl. förslaget blifvit framställda och åter vederlagda, att jag tvekar, om jag ytterligare ens skall vidröra denna del af frågan. Det ligger i sakens natur, att ett så omfattande förslag, hvilket skapar en ny härordning, grundad på bestämmelser, hvilka hittills varit hos oss så godt som okända, måste framkalla anmärkningar. Det är omöjligt att ett så genomgripande förslag kan tillfredsställa alla. Det är äfven naturligt att, då anmärkningar framställas mot förslaget, man i vissa fall måste medgifva, att de äro grundade och sanna, ehuru olägenheterna motvägas af fördelar i andra hänseenden, och gifver man vika för de befogade anmärkningarne, måste man alltså vidtaga andra åtgärder för att förekomma de olägenheter, som af förändringen förorsakas. Det blir händelsen med alla möjliga förslag, som kunna kallas *genomgripande*. Hvad man här egentligen anmärkt mot det föreliggande förslaget har varit, för det första, att den öfning, som enligt detsamma skulle komma att lemnas de värnpligtige, icke vore tillräcklig med afseende på en del vapen, hvilka erfordrade en

längre öfning. Men jag har dock icke hört något bestämdt förslag framställas om längre öfningstider för dessa vapen. Man har väl talat om möjligheten att afhjelpa olägenheten af denna bristande öfning genom antagande af något, som egentligen icke tillhör ett värnpligts-system, nemligen ett slags kadersoldater. Menar man dermed sådana, som jag ville kalla rekapitulanter, eller de som efter fullgjord öfning frivilligt kvarstanna vid det vapen, der de förut tjenstgjort, för att vinna ytterligare utbildning, hvarigenom dessa vapen således skulle erhålla mera stadga, så är derom redan taladt i det Kongl. förslaget till värnpligtslag, der det i 29 § heter: "Värnpligtige, som dertill anmäla sig, kunna vid fotfolket, artilleriet, trängen och flottan till högst tio procent samt vid gardet, rytteriet och ingenjörtrupperna till högst tretio procent af årsklassen, medgifvas kvarstanna uti oafbruten tjenstgöring vid rytteriet 2 år och vid öfriga vapen 18 månader." Anser man detta procenttal för litet, tror jag icke att någon af förslagens vänner har något emot att öka det samma äfvensom tjenstetiden. Skälet hvarföre antalet af de sålunda antagne frivillige äfvensom öfningstiden för dem ansågs böra fixeras, var att det derförutan varit omöjligt att uppgöra något kostnadsförslag.

Vidare har mot förslaget anmärkts, att den lika öfning för alla värnpligtige, som enligt detsamma skulle ega rum, är ett för stort onus, som drabbar landet för hårdt och beröfvar detsamma för mycken arbetskraft. Ja, man kan icke neka, att alla värnpligtiges fullständiga öfning, äfven om denna inskränkes så mycket som enligt det Kongl. förslaget skulle ske, verligen kräfver stora uppoffringar af penningar och arbetskrafter. Det är gifvet; men då man i stället skall föreslå något annat, delar man sig i två partier. Det ena säger: vi skola icke öfva alla, utan endast en del; vi skola uttaga denna del så stor, som behöfs, och lemna de öfrige utan öfning. Så tillgår i andra länder. Men, mine Herrar, äro vi verkligen ännu på den punkt att vi våga göra detta. Ett sådant förfaringssätt skulle nemligen ovilkorligen framkalla lottning, och en lottning af den svåraste art, nemligen mellan verklig tjenstgöring icke blott under fred utan äfven i krig och fullkomlig frikallelse derifrån, ty om ock den till öfning icke uttagne skulle ega skyldighet att utgå i händelse af krig, kunde han dock ej såsom oöfvad inkallas förr än i sista hand, hvilket nästan vore att anse såsom befrielse. Således skulle lottningen framträda under sin värsta skepnad. Vore det antagligt, att ett sådant förslag, åtminstone för närvarande, skulle hafva mera utsigt att vinna Riksdagens bifall än det förslag, som för densamma nu är framlagdt. Det andra partiet vill dela årskontingenten i två afdelningar, af hvilka den ena öfvas mindre, den andra mera. Men dervid är att anmärka, att, utom det att den så mycket omtalade lottningen derigenom skulle komma att framträda i en värre skepnad än enligt det Kongl. förslaget, så blir den öfning, man vill gifva det stora flertalet af värnpligtige, så liten, att man icke hört någon, icke ens upphofsmännen till detta förslag, vilja påräkna desse värnpligtige såsom soldater i första linien. Det är således egentligen för depoterna som dessa

Landtförsvarets ordnande.
(Forts.)

Landtför-
svarets ord-
nande.
(Forts.)

mindre öfvade värnpligtige vore att påräkna. Men då bör väl åtminstone den öfriga delen vara så väl öfvad och så talrik, att den utgör en verklig armé, som kan ställas i första linien mot fienden. Vidare måste denna armé hafva en verklig reserv, som kan bringa den ett kraftigare understöd än hvad förhållandet skulle blifva med de värnpligtige, hvilkas öfning fördelades på tre år och kanske först en 5 eller 6 år derefter komme att inkallas för att utgöra denna reserv. Ty med den hastighet, hvarmed krig nu föras, är gifvet, att om den styrka, som sättes i främsta linien, är nätt och jemnt hvad som behöfs, erfordras en ganska betydlig reserv, som hastigt kan ersätta de uppkomna förlusterna.

Det är sådana grunder man framställt för ordnandet af vårt försvarsväsende. De äro icke omöjliga att antaga, men de måste tillämpas på helt annat sätt än som blifvit förutsatt. De fordra först och främst, att arbete på deras närmare utveckling nedläggas, och om de äfven skulle kunna tillämpas så, att genom dem vinnas samma betryggande egenskaper, som det Kongl. förslaget innehåller, tror jag dock, att fördelarne deraf i afseende på lättandet af den tunga, som en ny härordning anses medföra för landet, icke skulle blifva så särdeles stora; och i öfrigt kvarstår alltid en sak, som måste besinnas: äro vi mogna att underkasta oss ett system, hvilket medför så betydligt olika bördor för de värnpligtige, som för en del af dem den öfning och utbildning, som erfordras för att utgöra en verklig här, och för en annan del den öfning, som kräfvades för att möjligen vid behof kunna inträda i en depôt. Jag tror det icke. Om Utskottet hade kommit till ett resultat, som i det stora hela varit någorlunda tillfredsställande, så att omkring detsamma inom representationens båda Kamrar kunnat samla sig en majoritet, som önskade ett godt och starkt försvar samt ett hastigt genomförande af detsamma, så skulle jag för min del varit beredd att göra några eftergifter för den goda sakens skull och för att få slut på denna fråga och erhålla, om icke det allra bästa, dock något, som varit antagligt. Så är emellertid icke förhållandet. Vi hafva ett utskottsbetänkande, som knappast någon vill erkänna. Dervid äro fogade reservationer af den mest stridiga beskaffenhet, och vi veta icke sjelfva i denna stund hvad vi om några timmar komma att besluta i frågan och ännu mindre hvad beslut Medkammaren kommer att deri fatta. Under sådana förhållanden kan jag för min del icke gifva efter en härsmån af ett förslag, som äfven från det håll, der man bestrider detsamma, erkännes vara ett godt förslag.

Det har nyss blifvit af en talare anmärkt, att detta förslag icke lemnade *soldater*. Väl skulle, sade han, enligt detsamma komma att öfvas och utbildas värnpligtige, men inga egentliga soldater skulle genom denna öfning erhållas. Ingen kan mer än jag ur rent militärisk synpunkt önska, att tjänstetiden för de värnpligtige kunde utsträckas så långt som t. ex. i Tyskland. Men måne icke framställandet af ett förslag i den riktningen vore detsamma som en hemställan, hvilkens godkännande icke af någon människa kunde sättas i fråga. När det mött så många svårigheter att godkänna i medeltal ett-åriga öfningar, huru svårt skulle det icke då vara att samla ens en liten minoritet

för ett förslag om tre års oafbruten tjenstgöring. Jag ber att med anledning häraf få nämna, att det Kongl. förslaget icke så helt och hållet förbisett nödvändigheten af att icke blott lemna en fullständig soldatbildning utan äfven att hos den värnpligtige bibehålla känslan af att han under sin tjenstetid tillhör armén. Detta är afsigten med de repetitionsöfningar, som den värnpligtige, under de sex år han tillhör linien, måste undergå till och med fjerde året. Dessa öfningar utgöra således en påminnelse för honom, att han under dessa år verkligen är soldat. Han skulle enligt det Kongl. förslaget derigenom göra längre regementsmöten, än den indelta armén nu har, och hans förberedelse för repetitionsöfningarne, omfattande en tid af tio och en half månader, skulle motsvara en ganska lång del af den tid, hvarunder den indelta armén verkligen gör tjenst. Derjemte till yttermera säkerhet att den, som fullgjort sina öfningar under fyra år, icke skall anse, att han icke vidare har något med saken att skaffa, återkomma i landtvärnsklassen två repetitionsöfningar. Jag tror alltså att i det Kongl. förslaget icke är så litet sörjdt för, att den värnpligtige under sin tjenstetid verkligen skall känna, att han har skyldigheter såsom soldat.

Ett ytterligare skäl för mig att i detta ögonblick hålla strängt på det Kongl. förslaget eller att åtminstone icke genom något bestämdt uttalande göra en eftergift är, att man, genom den såväl i Utskottets betänkande som i dervid fogade reservationer förekommande delning af de värnpligtige i två kategorier, sträfvar att undanskjuta verkligheten för den kategori, som skulle erhålla den längre öfningen och att i stället införa en värfvad stam. Under sådana förhållanden tror jag icke tiden är inne att antaga grundsatsen om en delning af de värnpligtige, ty skall en sådan delning ske, måste man vara öfverens om, att äfven den längre öfningen skall vara effektiv och en verklig pligt. Då först kan man tänka derpå, men i ett ögonblick, då, såsom nu, begreppen derom äro så litet klara, kan man efter min öfvertygelse icke våga ett sådant steg.

Såsom äfven i komiténs betänkande medgifves, uppstå administrativa olägenheter deraf, att årskontingentens storlek vexlar, hvilket gör det svårt att på siffran beräkna densamma. Detta är ett faktum, som icke kan bestridas, men olägenheten af denna vexling är dock icke alldeles omöjlig att öfvervinna. Se vi efter orsaken till de vexlingar som inträffa, icke på grund af den progressiva tillökningen i åldersklasserna, föranledd af befolkningens växande styrka, utan till följd af andra orsaker, så visar det sig, att man hittills icke funnit den rätta grunden dertill, ty de största vexlingarne uppstå genom de approberande myndigheternas olika uppfattning af gällande föreskrifter. Det är emellertid tydligt, att, till följd af den stora tunga som en utsträckt värnepligt måste medföra, äfven ett strängt reglemente för approbation och kassation måste finnas, hvarjemte hela utskrifningsförrättningen, sådan som den enligt Kongl. Maj:ts förslag skulle blifva ordnad, är en garanti för att helt andra grunder än personliga tycken skola göra sig gällande hos den, som närmast hafva

*Landtvärns-
svarets ord-
nande.
(Forts.)*

Landtför-
svarets ord-
nande.
(Forts.)

bestämmanderätt i detta afseende, eller mönsterherren och läkaren. Således antager jag att de vexlingar, som af nu påpekade omständigheter föranledas, till största delen skulle komma att försvinna. De vexlingar åter, hvilkas orsaker man icke lyckats att fullt utgrunda, och hvilka, äfven efter antagande af det Kongl. förslaget och dermed följande strängare kontroll på de värnpligtiges vapenduglighet, skulle komma att stå kvar, äro icke särdeles stora. Jag antager, att kontingenten kan vexla med omkring 2,000 man om året. Fördela detta antal på alla utskrifningsområden och alla vapenslag, så tror jag, att man skall finna, att faran icke är så stor. På det stora hela kommer naturligtvis denna vexling att göra verkan, men för den praktiska utförbarheten är den icke af så stor betydelse, att man derföre nu behöfver öfvergifva systemet.

Jag vill icke vidröra några anmärkningar, som framstälts af en ledamot i mitt granskning, hvilken slutade med att förena sig om mitt förslag, dock med modifikationer så stora, att jag icke kan godkänna det understöd, han välvilligt velat lemna detsamma. Jag vill dock i största korthet påpeka, att, ehuru jag knappast skulle önska det för vårt land, ställningen likväl nu vore en helt annan, om vi hade Europas garanti på vår neutralitet. Min tro är likväl den, att den själfkänsla och kraft, nationen bör ega, skall den söka hos sig själf och icke i de europeiska makternas garanti af dess fred.

Jag ber nu att få öfvergå till det förslag, som blifvit framställt af en talare på södermanlandsbänken, Grefve Hamilton, och hvilket sedan blifvit af andra talare understödt, dock med modifikationer i formen. Jag kan icke neka, att, då detta förslag framställdes, jag icke kunde fatta detsamma. Herr Grefven har sedermera lemnat en förklaring, som varit fullt tillfredsställande i det fallet, att jag väl inser, huru hans förslag *icke* bör fattas, men jag erkänner, att jag fortfarande är urständsat att se, huru det *bör* fattas. Af förklaringen framgick, att det icke var meningen att få en uteslutande genom värfning anskaffad stam med en ringa öfvad beväring. Deremot kan i förslaget ligga, att man skulle hafva en indelt stam eller en stam, i fall den så kan benämnas, bildad af den del af de värnpligtige, som undergått den längre öfningen, men emellan dessa alternativ kunna också ligga andra modifikationer. Den förste talare, som instämde i detta förslag, antyde ganska klart, att han gjorde det derföre, att den indelta stammen kunde uti detsamma inbegripas. En annan aktad ledamot, som ock förenade sig om samma förslag, gjorde det, om jag fattade honom rätt, med hänsyn till betydelsen af 1873 års skrivelse. Jag ber då att få säga, att jag icke med min röst bidragit till nämnda skrivelse af det enkla skäl, att jag icke fann dess innehåll så klart och tydligt, som innehållet i en sådan skrivelse bör vara. Då förhållandet så är, skulle jag naturligtvis kunnat anse mig lika obunden som någon annan af hvad som förut tilldragit sig i frågan. Det har jag likväl icke gjort. Det är ett obestridligt faktum, att 1873 års skrivelse blef Riksdagens beslut, och att den ock blifvit af Regeringen godkänd visar det förslag, som nu af densamma blifvit framlagd, liksom det äfven otvetydigt framgår af motiveringen till detsamma. Jag

har derföre icke kunnat fränse, att åtminstone hufvudtanken i 1873 års skrifvelse måste anses vara båda statsmakternas gemensamma beslut. Huruvida detta med afseende på sammanbindningen af grundskattefrågan och frågan om försvarets ordnande var lyckligt eller icke, har jag ansett icke egentligen tillhöra den fråga, som nu är före, men *det* har jag ansett vara gifvet, att ett förslag, bygdt på indelningsverket såsom grund, numera icke är möjligt att tänka på. Jag skulle ock tro, att det icke heller är härom frågan nu gäller. Klart är emellertid att, om det är Kammarens mening att ett nytt härordningsförslag bör af Konungen framläggas, bygdt på indelt stam och beväring, så måste, efter hvad här förefallit, sådant uttryckligen sägas, ty underförstås kan det icke. Långt ifrån att jag varit emot något dylikt, anser jag tvärtom, att det hade varit önskvärdt, om man redan för många år sedan hade beträdd den banan, att, med bibehållande af vår nuvarande indelta och värfvade stam, småningom öka värnpligtsbördan allt mer och mer. Försvaret hade derigenom småningom vuxit i styrka, visserligen icke på ett fullt tillfredsställande sätt, men det hade dock vuxit; och då den tidpunkt förr eller senare kommit, att de gamla institutionerna måste gifva vika för den nya tidens kraf, hade man redan haft något i den vägen inrättadt och icke behöft taga ett så stort steg, som nu blir fallet. Men månne det med afseende på den ståndpunkt, hvarpå vi befinna oss, vore lyckligt för frågans lösning, om man ginge tillbaka och började på nytt att arbeta på att få ett förslag, bygdt på helt andra grunder än det nu framlagda. Skulle vi göra om det sjuåriga arbete, Riksdagen haft med denna fråga? Vore det icke att undanskjuta frågan till en alltför aflägsen framtid? Man säger, att det icke är antagligt, att ett sådant språng skall kunna göras, som ifrån det nuvarande till det, som enligt det Kongl. förslaget skulle sättas i stället derför. Det är beklagligt att ett *språng* måste göras, men förr eller senare måste det ske, huru stora svårigheter än deremot nu uppressa sig, ty då man försummar att taga de små stegen framåt, nödgas man slutligen att taga ett stort steg, för att icke blifva efter. Tiden står icke stilla, allraminst i militäriskt häuseende; den har medfört ofantliga framsteg i alla länders härordningar. Stodo vi efter för tio år sedan, så stå vi nu så långt efter, att vi icke kunna med tuppffjät närma oss målet, utan ovilkorligen måste vidtaga kraftiga åtgärder. Det fins ingen annan väg för alla, som med lif och värme omfatta denna sak, än att söka efter förmåga till de djupa lederna sprida öfvertygelsen om, att här icke kan vara fråga om att göra små uppoffringar utan stora. Ett stort steg måste tagas, om Sverige skall kunna häfda sin ställning bland Europas nationer. Det är nedslående att få höra sådana uttryck af missaktning för vårt gamla Sverige, som fallas af utländingar med anledning af beskaffenheten af våra militära inrättningar. Jag sträfvar visserligen icke efter, att vårt land skall intaga ett rum bland Europas stormakter, utan endast att det skall åtnjuta aktning bland folken, och ty värr är det nu så att den, som ej har kraft i armen, har intet att säga i politiken.

Landförsvarets ordnande.
(Forts.)

*Landför-
svarets ord-
nande.*
(Forts.)

Jag ber nu efter detta att få öfvergå till min reservation och det deri gjorda yrkande. Jag begärde, då jag förra gången hade ordet, att Kammaren ville, med afslag å första och andra punkterna i Utskottets förslag, antaga slutorden i min reservation, men då Utskottet i denna första punkt hemställer, att Riksdagen måtte förklara sig icke kunna i oförändradt skick antaga det förslag till lag om härordningen, som af Kongl. Maj:t blifvit för Riksdagen framlagdt, hör och kan jag, som icke heller yrkar att det Kongl. lagförslaget måtte i oförändrad form antagas, icke yrka afslag å punkten.

Jag frångår således detta yrkande och anhåller blott, att Kammarren behagade, med anledning af Utskottets förslag i första och andra punkten, fatta följande beslut, "att Riksdagen ville i underdånig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t för en kommande Riksdag täcktes framlägga förslag till ny härordning, fotadt på det nu meddelade förslagens grunder." För min enskilda del hade jag visserligen varit beredd att antaga det Kongl. förslaget oförändradt, men genom Kongl. Maj:ts nådiga proposition N:o 18 sammanbands detsamma med frågan om en grundlagsförändring, hvilket åter gjorde, att härordningsförslaget uppställdes i en sådan form, att det nu svårligen kan i sin helhet antagas eller ens komma under behandling. Då således en ny behandling af denna fråga måste ega rum hos Kongl. Maj:t, om ock endast i formelt hänseende, trodde jag, att de ordalag, hvari begäran om en sådan behandling framställdes, borde vara så beskaffade, att de, på samma gång de utgjorde en verklig ledning för Kongl. Maj:t och uttalade att det Kongl. förslagens grunder icke mött något egentligt motstånd utan i sin helhet blifvit godkända, dock icke skulle vara så bindande, att man ej vid omarbetningen i formen skulle kunna vidtaga några förändringar, med anledning af den behandling som frågan rönt i Riksdagen. Jag ville med ett ord, att, jemte det Kongl. Maj:t skulle kunna lemna fram ett nytt förslag, om han så funne för godt, sådant denna Riksdag sett det, icke i form af lag, utan i den form som vore ändamålsenligast därför, man tillika vid detta arbete skulle kunna göra de förbättringar, som alltid vid en revision kunna komma i fråga, äfvensom man skulle kunna taga hänsyn till de anmärkningar, som blifvit inom Riksdagen framställda. Jag vågar tro, att de ordalag, jag föreslagit, i sådant afseende äro ganska lämpliga; man begär, att Kongl. Maj:t för en kommande Riksdag ville framlägga ett förslag, fotadt på summa grunder som det nu föreliggande. Det är då ingenting som hindrar att göra mindre förändringar. En talare, med hvilka åtskilliga andra sedan förenat sig, har önskat inskjuta ordet "hufvudsakligen"; hade detta ord stått der ursprungligen, hade jag icke haft någonting deremot, men då åtskilliga andra talare förenat sig om den af mig framställda reservation, äfven sedan ändringsförslaget framkommit, och då dertill kommer, att mitt skrifvelseförslag vunnit godkännande från statsrådsbänken, finner jag mig naturligtvis förhindrad att deri göra någon förändring. Derjemte måste jag fästa uppmärksamheten derå, att detta ord "hufvudsakligen" tyckes kunna tolkas på mycket olika sätt, då vi här finna, att talare af de mest olika åsigtter uppträdt för att försvara det. Kan det tydas så olika,

som här skett, måtte det icke hafva någon betydelse, och då kunna de olika åsigtterna lika väl rymmas i de ord jag föreslagit. Af alla dessa skäl kvarstår jag fortfarande vid min reservation i oförändrad lydelse och får således förnya min anhållan om proposition på bifall till densamma.

*Landtö-
svarets ord-
nande.
(Forts.)*

Herr Hedlund: Då jag begärde ordet var det blott för att framställa såsom yrkande hvad jag i går förslagsvis framstälde, nemligen bifall till Herr Rosensvärds reservation, dock med följande inskränkande tillägg: "med betydlig minskning i den allmänna öfningstiden för de värnpligtige samt med uteslutande af lottning".

Jag ber att nu få yrka bifall till detta förslag, men ber på samma gång få bemöta några mot mitt yttrande gjorda inkast. En talare har anmärkt helt riktigt, att meningen skulle vara att till Kongl. Maj:t i skrifvelse framställa åtminstone en föreställning om ett förslag, som skulle kunna en gång vinna Riksdagens bifall. Har man den uppfattning som jag har, icke grundad på mitt subjektiva omdöme, utan på hvad jag erfarit genom samtal med en mängd framstående personer i Andra Kammaren, att ett förslag, som innehåller lottning och som fastställer en öfningstid så lång, som den nu föreslagna, hvilken öfvergår den allmänna öfningstiden i hvarje annat land i Europa, ej kan vinna framgång, så bör väl också Riksdagen uttala detta. Eller menen I, mine Herrar, att man kan gå in till Kongl. Maj:t med framställning om en sak, och sedan, när Kongl. Maj:t på grund deraf utarbetar sitt förslag, ej låta det få framgång? Det är ej att gifva ledning åt Kongl. Maj:ts omdöme, utan att missleda det. Jag tog mig friheten i går anmärka och ber att ytterligare få fästa uppmärksamheten derpå, att de ord, som jag tillagt, ej utesluta för Kongl. Maj:t utrymme till en härbildning på de grunder, som redan äro lagda. Jag kan t. ex. ej inse, att icke äfven det förslag, som Grefve Hamilton väckt, kan inrymmas i detta. Det är blott lottningen och den långa allmänna öfningstiden som afses. Jag ber att i afseende å lottning få ytterligare anföra ett skäl, som för Herrar militärer bör ega betydelse, nemligen att våra krigsskolor skola lida betänkligt men af den omständighet, att lottning kvarstår ens såsom en möjlighet. Det är klart att, för att få frivillige i dessa skolor, måste det ligga alla mycket om hjertat att hålla skolorna i möjligast bästa skick, ej blott i afseende å det materiela och undervisningen, utan äfven i afseende å allvarlig och hman behandling. Ser man, att man ej kan erhålla personer dit annat än på frivillighetens väg, måste man lägga största omsorg på den moraliska vården, men kan man, om också blott såsom yttersta utväg, få folk genom lottning, så minskas mycket detta moraliska tvång. Detta synes mig vara ur militärisk synpunkt en viktig omständighet. Jag vill tillägga, att den siste ärade talaren, till hvars anförande jag, liksom hela Kammaren, lysnade med synnerlig uppmärksamhet, gifvit mig ytterligare skäl att vidhålla mitt amendement, då han sagt, att han ej vill gifva efter en härsmån af sitt förslag, och när jag tillika har svårt att fatta, huru man kan säga, att ett förslag, fotadt på dessa grunder, skulle kunna

*Landtför-
svareis ord-
nande.
(Forts.)*

upptaga en mycket minskad öfningstid, tror jag, att Riksdagen bör uttala en närmare bestämd mening än reservationen innehåller.

Då jag nu har ordet, ber jag att få upptaga vidare ett och annat inkast. En talare, till hvars ord denna Kammare alltid med vördnad lyssnar, vände i går emot mig en anmärkning derom, att jag fält yttranden i fråga om våra officerares sätt att sköta beväringssynglingarne, hvilka jag skulle "smärtsamt ångra". Vore det fallet, så skulle jag genast hafva bedt om ursäkt, men jag tror, att så väl hans yttrande som en annan talares i dag bero på missförstånd. Jag har talat om de värnpligtiges införande i skolor, jag har talat om de starka garantier, som alla föräldrar, hvilka ega söner, måste fordra om god behandling och vård, och jag frågade: gifver den sextioåriga erfarenheten af det sätt, hvarpå beväringssynglingarne blifvit behandlade, någon sådan garanti? Härpå har jag visserligen svarat nej. Detta var mitt yttrande. Jag har dermed ej velat förolämpa eller underkänna någon, men det finnes traditioner och en och annan vana, som ej är god, och man kan klandra dem utan att därför säga en förolämpning. Skulle man betrakta hvarje sådant klander såsom en personlig förolämpning, så skulle vi ej få något oskick utrotadt i våra samhällsförhållanden, vare sig i ena eller andra riktningen, ty då man uppträdde med en anmärkning, skulle man genast slås i synen med förebråelsen: du förolämpar. Vi må gerna se våra egna fel i ögonen, men ej slå oss för vårt bröst med fariseisk ofelbarhetskänsla och säga oss vara personligt förolämpade af en anmärkning, som gäller ett allmänt förhållande.

Några ord om det schweiziska systemet hafva yttrats. Jag visste mycket väl, huru mitt yttrande derom skulle upptagas. Jag ber dock att få anmärka, att Schweiz' härordning ej behöfver mitt försvar, ty den försvarar sig sjelf och, hvad bättre är, den försvarar sitt laud. Den har visserligen brister, såsom att den saknar fasta kadrer, men de skulle kunna afhjelpas i ett land med gamla militäriska institutioner. Då man från högt aktade militärens sida ej vill höra talas om denna organisation, ber jag dock få nämna, att en mycket stor militärisk auktoritet yttrat sig med aktning om densamma, nemligen Fältmarskalken Moltke. Den, som läst den preussiska generalstabens berättelse om 1870—1871 års krig, har det ej säkert undgått, att i den der omnämnda 1869 års mobiliseringsplan af Grefve Moltke upptages Schweiz' goda milis, såsom ett väsentligt hinder för Frankrike att göra ett anfall från söder. Jag tror dock, att inför en sådan auktoritet behöfver man ej betrakta den såsom en dåre, hvilken har Schweiz' organisation för ögonen. Man säger, att den ej är pröfvad. Jo, det är den, ty Schweiz åtrår ej annat än att häfda sin neutralitet och det gjorde Schweiz 1870, då det hade 40,000 till 60,000 man under vapen i flera månader och ej blott skyddade sina gränser, utan också afväpnade och internerade 80,000 man af den franska armén. Schweiziska armén har mobiliserats två gånger under de sista årtiondena, den ena gången 30,000 man på en dag och den andra 100,000 man på ett par veckor. Hvad snabbheten vid mobiliseringen ankommer, torde man således ej kunna få något bättre. Man har talat om de

brister, som yppade sig i den schweiziska härordningen under det sista kriget, och att sådana finnas vill jag erkänna, men man må ej glömma, att mycket värre brister uppenbarade sig i t. ex. Belgiens härorganisation, då fråga der var om mobilisering, men derom har man icke haft mycket att säga. Detta har jag i korthet velat nämna till försvar för ett härväsande, som jag tror, att vi dock en gång skola komma att taga till förebild, trots det löje som nu från vissa håll egnas deråt.

För min del skulle jag äfven vilja tillägga det amendement, som i går föreslogs af en talare på stockholmsbänken derom, att i skrivelserna borde ingå en anhållan om en utredning af landets finansiella tillstånd och om möjligheten af att kunna bära så dryga nya bördor. Dock vill jag här öppet uttala, att i så fall närmar jag mig till Utskottets mening, att jag under vissa omständigheter ej vore rädd för de omedelbara kostnaderna, dock beroende af den beskattning, under hvilken kostnaderna komme att utgå. Man finge då tillfälle att inlösa det vackra tal, som i går här hördes, att man vill "offra allt för fosterlandet". En sådan beskattning vore en förmögenhetsskatt.

I allmänhet tror jag, att när vi resonnera öfver härväsendet under lugna och fredliga förhållanden, så behöfva vi ej kalla upp de stora historiska skräckbilderna från de tider, då fosterlandet var i krig och fara. Står krig för dörren och är fienden i landet, skall jag, såsom den spartanska modern, ej tveka uppmana min son att dö för sitt land och, det kan hända, att den gråhårige fadern, om han dertill eger kraft, går med ut för att i sina armar emottaga den döende sonen eller dö i hans. Men vi stå lyckligtvis ej inför sådana brinnande och högtidliga tillfällen, utan vi kunna i allt lugn öfverlägga om, huru vårt försvar skall ordnas, utan att vår materiella utveckling störes, och utan att människan åsidosättes. Och jag påstår, att det finnes menskliga existenster, som kunna gå under i ett kasernlif, men de böra sparas till högtidligare tillfällen.

Jag har ett ord att tillägga i afseende å min tanke om disciplin. Jag har den uppfattning, att en armé utan krigstukt är ett lika stort oting, som det visade sig under sjuåriga kriget, då flere officerare under brinnande krig lemnade armén och reste hem, hvarom både Ehrensvärd och A. von Fersen hade svåra klagomål att framställa. Jag vill hafva en allvarlig manstukt i armén, ej blott från de lydandes sida mot de öfverordnade, utan från de öfverordnades sida mot lagen, men för att lagen skall efterleivas, måste den vara någorlunda i jembredd med rättsmedvetandet. Detta är den dock ej, om det kan hända, att ett subordinationsbrott, framkalladt af kitslig behandling, drabbar lagöfverträdaren med straffarbete för ett eller annat år, som gör hans existens för alltid förlorad, men drabbar den, som framkallat brottet, med 8 dagars arrest, hvarifrån han kanske förskonas under mötet för att ej gå miste om dess förströelser. Jag häntyder här på en verklig tilldragelse, som gifver allt skäl att tala om barbari. Också torde ej någon militär vara okunnig om, att efter sista kriget har Tyskland fått omarbete sina krigslagar i den riktningen att skärpa straffen för det befäl, som framkallar subordinationsbrott och mildra straffet för de brott, som deraf framkallats. De missförhållanden,

Lindför-
svars ord-
nande.
(Forts.)

som förefinnas i våra krigslagar, åstadkomma ej disciplin utan motsatsen. Olydnad skall allvarligt bestraffas, men äfven de som framkalla den böra straffas. Äfven har jag att framställa anmärkningar i afseende å våra krigsdomstolar, dessa specialrätter, som numera väl kvarstå endast för krigsmakten. De hvilat på den grundsats, att man skall dömas af sina likar, men soldaten dömes ej af sina likar, utan af befälet, äfven i de frågor der befälet är part. Jag vill ej tala om dessa majorsförhör, af hvilka jag sjelf har en sorglig erfarenhet. En revision af krigslagarne är sålunda i högsta grad af behovet påkallad, och jag tror att en sådan i sammanhang med utarbetande af värnpligtslagen är ett af de första vilkor, som af svenska föräldrar fordras.

Ännu ett enda ord om en fråga, som för öfrigt ej har så mycket att göra med den förevarande, nemligen den om sammanbindning af grundskatterna och försvarsverket, som blifvit klandradt. Jag har tagit mig friheten att redan vid riksdagens början framställa för personer, som då hade till en del frågan i sin hand, ett lätt sätt att på en gång slita detta band. Det är att lägga fram förslag till grundskatternas afskrifning, oberoende af frågan om härordningen. Jag är öfvertygad om, att Andra Kammaren gerna skulle mottaga ett sådant förslag. Men, säger man, det är ju en orimlighet; då hafva vi ju redan förut skänkt bort det vederlag, hvarmed vi skulle framtvunga en ny härordning. Men böra vi då klandra det ena partiet, som fordrar grundskatternas afskrifning såsom vilkor för härordningen, när vi fordra härordningen såsom vilkor för grundskatteafskrifningen? Är det ena ett köpslagande, så är väl det andra det äfven. Röjer det ena misstroende, så gör väl det andra det äfven.

Från mina vänners sida hafva flere röjt en benägenhet att antaga Herr Rosensvärds reservation, med insättande af det af Herr von Geijer föreslagna ordet "hufvudsakligen". Jag skulle ogerna vilja skilja mig från dem, och om i detta "hufvudsakligen" kunde ligga en reservation för den mening jag uttalat, skulle jag icke tveka. Hade den ärade reservanten, som sist yttrat sig, accepterat uttrycket, så hade jag ej kunnat biträda det, men jag skall möjligen kunna det, om det kommer in såsom en modifikation af reservationen, såsom ett litet inpass, som dock bevarar frihet för dem, som tänka olika med reservanten. Jag ber dock få fästa deras uppmärksamhet, som ej stå på min sida, på det falska läge, hvori vi, som ogilla lottning och den långa öfnings-tiden, skulle komma, om vi ginge in på Kongl. Maj:ts grunder utan vidare invändning, emedan vi nog sedan, när samma grunder åter framkomma, skulle få höra, att vi en gång antagit dem. Jag tror således, att försigtigheten bjuder dem, som ej vilja gå in på de grunder Kongl. Maj:t föreslagit, att nu antaga det förslag, som jag framställt.

Grefve Mörner, Oscar: Jag betvivlar ingalunda, att både Kongl. Maj:ts regering och de män, hvilka utarbetat det förslag till ordnande af vårt härväsende, som nu föreligger till bedömande och afgörande, varit lifligt genomträngda af öfvertygelse, icke allenast om dugligheten och värdet af förslaget, utan äfven om möjligheten af att det samma skulle kunna förmodas blifva antaget af svenska folket. Det

är då smärtsamt för mig, och jag gör det endast därför att jag anser det vara en pligt, det är smärtsamt, säger jag, att nödgas uttala, att ett förslag, byggt på de grunder Kongl. Maj:t framställt, icke under närvarande förhållanden har någon utsigt att blifva antaget. Denna min öfvertygelse är icke grundad endast på subjektiva skäl, utan på allt hvad jag kunnat erfara under mitt vistande i olika delar af landet vid beröringen med olika menniskor, och motståndet kommer att gifva sig luft, om icke i denna Kammar, så helt visst i Medkammaren. Detta är därför icke min enskilda mening om förslaget, ty för min del skulle jag vara böjd att antaga detsamma, men då det nu synes vara alldeles klart, att förslaget icke vid denna riksdag kan komma att antagas, utan att det kommer att öfverlemnas till ytterligare behandling af Regeringen, synes det mig vara hvarje representants pligt att frambära hvad han tror sig veta, på det regeringen, så mycket på henne ankommer, icke måtte lemnas i okunnighet om ställningen i landet. Det är därför som jag ansett mig böra frambålla, att, enligt min uppfattning, ett förslag sådant som detta icke har någon utsigt att på länge kunna antagas. Men hvad vill då svenska folket? Vill det icke försvara sig? Vill det icke bevara sitt oberoende? Vill det icke göra några uppoffringar härför? Jo, mine Herrar, det vill det göra, men vi äro försoffade af en lång fred; förslaget behöfver någon tid för att mogna; allmänheten har icke sett några olyckor af det nuvarande tillståndet, och det är denna allmänhet som bestämmer valen till en del af representationen, snart till hela. Denna allmänhet har ännu icke kommit till en bestämd öfvertygelse om nödvändigheten af åtgärder, som förefalla densamma så motbjudande och hårda som att hela landets befolkning skulle gå under vapen, icke endast under ett kort bevaringsmöte, utan på fullt allvar till en slags verklig krigstjänst. Skall det väl komma en tid, då en sådan åsigt hunnit mogna? Ja, men icke så snart. Hvad är då nu att göra? Jo, regeringen och de män som stå henne nära böra, så vida de äro så lifligt öfvertygade om behofvet nu genast af en ombildning, att de anse saken icke kunna för någon tid undanskjutas, sätta sig i spetsen för rörelsen, klart och oemotståndligt frambära sina åsikter, icke komma med ett halffärdigt förslag eller endast till hälften utbildade åsikter. De måste kunna säga, detta vilja vi, detta fördras för att bevara Sveriges sjelfständighet, för att bevara dess plats bland de fria nationernas antal, och när då förslaget är helgjutet, då regeringens ledamöter stå för detsamma såsom *en* man, då är det kanske möjligt, att denna regeringens hållning utöfvar en sådan påtryckning, att den tager folket med sig. Med halfmogna förslag åter vinner man ingenting; då det gäller ett stort mål, måste man gripa sig an med kraft, all tvekan måste då vika, en hvar måste inse att frågan är att segra eller falla. En talare yttrade, att saker mogna, man vet icke huru, det som varit främmande och oberedt har blifvit inplantadt i folkmedvetandet, och saken har då gått fram. Ja, det är sant att så har det tillgått, men huru har detta då skett? Icke så att man nött ut saken, utan så att man väckt den till lif, icke genom ett ideligt upprepande af ett och detsamma, utan derigenom att man under hand medelst skrift och tal sökt hålla frågan lefvande hos folket. På sådant

*Landför-
svarets ord-
nande.
(Forts.)*

sätt kan det hända, att saken en dag befinnes mogen. Så skedde med representationsreformen; sedan man arbetat med densamma vid 1848 och 1851—1853 års riksdag var frågan liksom död i nära 10 år, men då visade det sig, att den under tiden lefvat hos svenska folket, då framstod den som en jätte och qväfde allt motstånd. Kan man väl tro, att det är nyttigt, att regeringen riksdag efter riksdag framkommer med halffärdiga förslag för att få dem förkastade, och att på sådant sätt hos allmänheten undergräfvos tron på regeringens förmåga att göra upp ett dugligt förslag? Antingen skall regeringen, om den tror, att frågan icke tål något uppskof, samla alla sina krafter till att utarbета ett nytt, i alla hänseenden fullfärdigt förslag och sedan uppbjuda all sin förmåga för att få det antaget, eller ock skall hon, om det kan ske utan skada för landet, låta frågan ligga nere några år, men egna den en trägen, fast tyst och stilla uppmärksamhet, tills den åter kan i en läglig tidpunkt komma fram för att slutligen afgöras.

Jag är icke militär, kan ej uppgöra någon försvarsplan och har därför afhållit mig ifrån att ingå med mitt yttrande på det egentliga militära området, men som svensk kan jag icke vara likgiltig för det sätt, hvarpå en för fäderneslandet så djupt viktig fråga behandlas. För närvarande må utsigterna vara mörka att få Sveriges försvar väl ordnad, men vi skola hoppas, att äfven i detta hänseende en gång må dagas, och Sverige, tryggt i känslan af egen ordnad och inöfvad kraft, med lugn kunna emotse händelsernas gång i Europa. Men Sveriges folk får icke invagga sig i den tro, att allt kan länge fort-fara såsom det är, ty våra yttre angelägenheter kunna vi icke på-räkna att få alltid bestämma sjelfva. Mätte emellertid Försynen vaka öfver Sveriges öden.

Herr af Klint: Då jag med min röst biträdde den underdåniga skrifvelse, som 1873 afläts från Riksdagen till Kongl. Maj:t, har jag också ansett det vara min pligt att upptaga några af de yttranden, som här blifvit fälda i afseende på denna skrifvelse.

Min enskilda tanke kan visserligen vara den, att grundskatternas afskrifning ej är öfverensstämmande med full rättvisa, men då jag aldrig gjort och ej heller gör anspråk på att ega statsekonomiska kunskaper, så har jag underordnat min egen tanke deras, som hafva förstått dessa saker bättre än jag. Jag har kunnat göra det så mycket mer, som jag funnit åsigtorna ej blott sammanstämmande bland Riksdagens ledamöter utan äfven accepterade af Regeringen. När således frågan om denna afskrifning blifvit väckt, och då min tro var och ännu i detta ögonblick är, att en afskrifning af grundskatterna för med sig en afskrifning af indelningsverket, så var också mitt beslut fattadt att träda på deras sida, som sammanbundo frågorna och gjorde till vilkor för grundskatternas afskrifning en för landets försvar be-tryggande härorganisation, byggd på allmän värnpligt. Långt ifrån att ångra det beslut, som då fattades, är jag ännu i denna stund djupt öfvertygad om, att detta beslut var riktigt, och skulle jag ett ögonblick hafva dragit i tvivel om det var rätt eller orätt, så har den öfver-läggning, som försiggått i denna Kammare, derom förvissat mig. Nu

Landför-
swarets ord-
nande.
(Forts.)

hafva vi åtminstone något att sätta emot en sådan afskrifning; vi hafva hopp om att kunna få ett försvar. Efter min öfvertygelse ligger icke grunden till det dilemma, uti hvilket vi möjligen nu befinna oss, i 1873 års skrifvelse. Söken den längre tillbaka, mine Herrar! Den ligger i det olyckliga ordet "*lindring*", uttaladt vid 1867 års riksdag. Det är det ordet, som fört oss in på den banan, att vi ej kunna på det gamla bygga något nytt, äfven om detta gamla varit fullt öfverensstämmande med nutidens fordringar. Indelningsverket *kan* bestå, men *orubbadt*. Det är välvist uppgjortt och alla dess delar hänga så tillsammans, den ena med den andra, att det tål ingen jemkning. I samma stund man talar om lindringar i indelningsverket och på dessa vill bygga landets försvar, i samma stund har man upplöst indelningsverket, ty lindring för en är utgift för en annan; dessutom beträdes derigenom eu bana, der alla med samma fog kunna begära samma lindring, och ingen kan beräkna hvar det slutar. Jag tror således, att, om man vill vara uppriktig, så gör man orätt i att skylla 1873 års skrifvelse för det obehag, hvori man nu kan anse sig vara. Jag tror likaledes att uti den viktiga fråga, som nu utgör föremål för våra öfverläggningar, vi icke skola ingå i några vare sig loftal eller klander af den nuvarande institutionen. På dessa ord bygger man sannerligen ej någon arméorganisation.

Uti sjelfva frågan ber jag, för att ej göra mig saker till att allt för länge upptaga Kammarens tid, att få helt och hållet hänföra mig till de Herrar, som hafva stridt för Kongl. Maj:ts nådiga proposition eller, hvilket, till följd af den formela behandling, man här gifvit frågan, är detsamma som Herr Rosensvärds reservation. Några omständigheter anser jag dock icke kunna alltför ofta upprepas och ber således att derom få yttra ett eller annat ord.

Man har klandrat det Kongl. förslaget därför att det icke är fast; det säges vara alltför löst. Man säger att det ej bildar *soldater*. Den talare på vermlandsbänken, som i dag haft ordet, har efter mitt begrepp så riktigt och tydligt besvarat detta inkast, att jag icke skulle behöfva dertill lägga något, så vida han ej glömt att göra en jemförelse mellan den öfning, som det Kongl. förslaget erbjuder den värnpliktige, och den som i närvarande stund gifves åt den värfvade armén. Räknen, mine Herrar, det antal månader, som den värfvade soldaten är under vapen, och jemfören dermed den öfning, som det Kongl. förslaget upptager för den värnpliktige. Jag tror icke, att man skall kunna säga, att komiterade, och med dem Kongl. Maj:t, hafva varit alltför sparsamma i det uppgjorda förslaget. Derom är ej fråga att icke jag, och troligen äfven mina medkomiterade, önskat en vida utsträcktare öfning, men man får ej begära mera, än man anser vara högst nödvändigt. Man har klandrat det i härordningsförslaget upptagna ryterri; ej heller detta skulle blifva tillräckligt öfvadt. Äfven i afseende härå måste jag säga, att det skulle hafva varit önskligt att erhålla större öfning, men jag tror, att det ej är billigt att klandra den föreslagna, om man, såsom här också blifvit påpekadt. dermed jemför den öfning som nu i allmänhet består svenska ryterriet. Ryterri-squadronerna äro derjemte förstärkta med ett ganska betydligt antal

Landförs-
svarets ord-
nande.
(Forts.)

befäl och dessutom med s. k. rekapitulanter. Om jag skulle hafva orätt i denna sak, och om det Kongl. förslaget ej innehåller i sig tillräcklig fasthet, så må det tillåtas att vända mig till motförslagen. Hvad erbjuda dessa? Man jemför reservanternes förslag med det Kongl. förslaget och säger, att på den väg som reservanterne gå får man samma styrka, som det Kongl. förslaget upptager. Ja, det är en sanning, hvad beträffar *antalet*, men hurudan blir den af reservanterne föreslagna styrka? Med den öfning, som det Kongl. förslaget erbjuder de värnpliktige, kan Kongl. Maj:t, i händelse den olyckan inträffade, att den svenska hären behöfde mobiliseras, genast uppställa en stridsfärdig armé till samma styrka som reservanterne ansett tillräcklig, men med den skilnad att, enligt det Kongl. förslaget, skulle den, som varit längst från öfning, ej varit detta längre än ett år, då deremot, enligt reservanternes förslag, man måste för att komma till samma siffra mobilisera med dem, som sedan 6, 7 eller 8 år varit från vapenöfning befriade.

Man har mycket klandrat lottning, och specielt lottning af eliter; man har till och med deri funnit en motsägelse. Detta beror på uppåttningen af ett ord. Jag kan också erkänna, att ordet *det* möjligtvis icke är det bäst valda, men om ej något annat hakar, så skaffa ett annat ord! det blir dock icke så lätt. De som påstå, att utlottning af befäl föreslagits, begå ett misstag. Enligt Kongl. Maj:ts förslag utlottas, under vissa förhållanden, ett antal män, bland hvilka befäl sedan *utgallras*; detta är allt och Herrar reservanter hafva nödgats gå i samma spår; skilnaden är blott den, att de taga en något större siffra.

Jag vill ej längre uppehålla mig med jemförelse emellan det Kongl. förslaget och motförslagen, men ber deremot att få yttra några ord med anledning af de särskilda förslag till beslut, som här blifvit formulerade. Ända ifrån första gången denna fråga uppstod, har jag varit af den mening, att den ej löses på *en* riksdag. Deremot har jag tillhört deras antal, som varit lifligt öfvertygade om, att den borde framläggas till Riksdagen, oberoende deraf, om den kunde vid samma riksdag lösas eller icke. Jag tror, att det varit nyttigt för svenska folket och dess ombud att få se hvart det bär och hvad de kunna vänta af en genomförd, på värnpligtens grund hvilande härordning. Jag är således för min del tacksam för att förslaget blifvit framlagdt, och vill äfven tillägga, att, huru splittradt det vid förslagets behandling än varit inom Utskottet, jag dock funnit att genom alla de divergerande förslagen — dessa yttringar från olika håll — går dock en tråd till förmån för det hela; den goda viljan att komma till ett godt mål genomgår otvetydigt alla förslagen. Det är detta som vi skola taga vara på. Men enligt min förmening kunna vi ej nu begära en sammanjemkning af de olika åsigterna, huru gerna vi än skulle önska det, och huru litigt den enskilde representanten kan vara öfvertygad, att han med godt samvete kan obetingadt bifalla Kongl. Maj:ts proposition. Vi hafva sett hvilka olika meningar gjort sig gällande inom Utskottet och inom denna Kammare, och jag förmodar, att åsigterna inom Andra Kammaren ej äro stort mera öfverensstämmande. Jag hyser derföre

den lifliga öfvertygelse, att för frågans framgång och slutliga lösning det ej finnes något klokare att nu göra, än att bifalla Herr Rosensvärds reservation.

Landtför-
svarets ord-
nande.
(Forta.)

Hvad skulle väl ett sådant beslut innefatta? Det innefattar ju intet annat än en till följd af grundlagens bud nödvändig omklädnad af ett uppskof till nästa riksdag? Alla äro vi ju ense om nyttan, ja nödvändigheten af att ett sådant tillstånd vore uti grundlagen medgifvet. Frågan är för stor, för att vid *en* riksdag afgöras. Må den hvila till nästa år och, efter min tro, återkomma helst i samma skick, som den nu föreslagits. Då förefinnes den fördel, att ny valperiod inträffar; det blir således nyvalde personer, som derom få yttra sig; och möjligen kan regeringen då hemta något stöd i en gemensam åsigt om de grunder, på hvilka landet önskar att en härordning må byggas. Nu kan den det icke, Riksdagen må aflåta hvilken underdånig skrifvelse som helst. Det ena och det andra förslaget är lika ofullständigt för att af regeringen kunna behandlas, och jag skulle på det allra högsta beklaga, om regeringen toge för godt något af de förslag, som komma att ur voteringsurnan framgå. För att bevisa ofullständigheten af de framlagda förslagen, tillåter jag mig att beröra det af min högt ärade granne, Grefve Hamilton, framlagda.

Det framställdes i går och har blifvit förklaradt i dag, men ej bättre, än att en af förslagens författares största antagonister i denna fråga, en representant från Göteborgs län, ansett sig kunna krypa in i detsamma. Vidare har blifvit sagdt, att man borde antaga Herr Rosensvärds förslag med det af Herr von Geijer gjorda tillägg af ordet "hufvudsakligen". Jag hemställer om det finnes någon regering i verlden, som kan öfversätta hvad det ordet betyder? Finnas ej nära på lika många öfversättningar på detta ord som ledamöter i denna Kammare? Hvertill tjenar det då att framlägga ett sådant förslag för regeringen? Grefve Mörner, som med sådan känsla yttrat sig om frågan i hela dess stora vidd, har äfven framställt ett förslag. Här har talats om, att nationen icke är mogen att antaga Kongl. Maj:ts proposition. Jag frågar Eder, mine Herrar, på ära och tro: är nationen mera mogen för Grefve Mörners förslag? Kanske är Grefve Mörner sjelf färdig att innan veckans slut ändra några ord i sitt eget förslag! Och ett sådant förslag, eller något af de framställda, skulle vi framlägga för att narra regeringen att tro — i fall den är så godtrogen — att det innefattar vår mening! Nej, låtom oss förena oss om bifall till Herr Rosensvärds reservation. Låtom oss besluta ett uppskof, så sorgligt det än är. Detta betingas äfven deraf, att denna fråga ej kan lösas med mindre, än att den stora frågan om skattelindring samtidigt förekommer. Må förslaget, sådant det är, hvila till nästa riksdag; möjligen kunna då framställas några grunder, på hvilka man kan bygga. Jag anhåller om bifall till Herr Rosensvärds reservation.

Herr Mannerskantz:

Grefve Posse: Då äfven jag var en af dem, som bidrogo till 1873 års skrifvelse, anser jag för min skyldighet att med några ord säga, huru jag kommer att votera i dag. I likhet med flere föregående

Landt-
svarets ord-
nande.
(Forts.)

talare måste jag naturligtvis känna mig tacksam emot regeringen, som i den Kongl. propositionen framkommit med förslag till ny härordning, men min tacksamhet skulle varit större, om i förening med detta förslag äfven följt förslag till grundskatternas och indelningsverkets afskrifning äfvensom förslag, huru medel till dessa stora kostnader skola anskaffas jemte förslag till öfvergångsstadganden, och innan sådana framkommit i ett sammanhang, känner jag, för min del, mig förhindrad att votera för något som helst beslut i afseende på förändring af härordningen.

Hvad beträffar, huru erforderliga penningar skola anskaffas, kommer man genast att svara, att "vi få icke se på hvad det kan kosta att försvara vårt land," en sats som så många gånger blifvit använd, att från att vara *sublim* den nära nog öfvergått att blifva *trivial*. Men här är dock en omständighet som gör, att penningefrågan spelar en icke ringa roll. Det förhållande, om hvilket man i allmänhet strider, är, huruvida vi skola betala med *penningar* eller med våra *personer*, och vid sådant förhållande är det temligen klart, att penningefrågan spelar en icke ringa roll i afseende på frågans slutliga lösning, "ty det är naturligt, att om vi hafva godt om penningar, kunna vi vara mera villiga att betala med penningar än eljest, i motsatt fall måste vi betala med våra personer. Min ståndpunkt är sålunda den, att jag önskar uppskof med frågan. Hade vi i vår Riksdagsordning ett stadgande, som sade, att frågor kunde uppskjutas från en riksdag till en annan, skulle jag, om ett sådant förslag gjordes, rösta med dem, som yrkade att frågan skulle uppskjutas till nästa riksdag. Något sådant är dock nu icke möjligt; men då bland reservanternes förslag det af Herr Rosensvärd framställda bland många andra goda egenskaper äfven har den, att innebära ungefär detsamma som ett uppskof med frågan, sluter jag mig till dem, som yrka bifall till Herr Rosensvärds förslag; men på det icke må kunna sägas, att jag bundit mig vid de hårda villkor, som det Kongl. förslaget innehåller, anhåller jag att något få säga, hvad jag menar med de grunder, hvilka jag velat antaga i Kongl. Maj:ts förslag; dessa grunder äro, att det innehåller allmän värnpligt, att det har en god befälsstam, samt att *alla* enligt detsamma skola exercera lika, och att sålunda lottning ej ifrågasättes i någon nämnvärd grad.

På dessa tre grunder är det jag förenar mig med Herr Rosensvärd, och i fall vi antaga detta, äro vi ju också öfverens med regeringen i afseende på att försvaret skall ställas på allmän värnpligt, då äro vi också öfverens med regeringen, att det icke bör vara någon lottning, öfverens med regeringen i fråga om en befälsstam m. m. Men nu kommer en fråga, och det är, huru långt den allmänna värnpligten skall utsträckas. Derom äro vi af olika tankar — betydligt olika — men det är emellertid endast denna sak, som regeringen kan vara i tvekan om, i fall detta beslut nu drifves igenom i denna Kammar. Nu säges, att om regeringen får Herr Rosensvärds förslag, så vet regeringen ändå icke till fyllest Riksdagens mening, emedan denna skrifvelse rymmer många åsigter.

Detta är sant, så vida man får antaga, att regeringens ledamöter

icke taga kännedom om annat än den ankomna skrifvelsen, men ehuru det just icke kan vara något intressant arbete att gå igenom Riksdagens protokoll, och man icke kan begära, att regeringens ledamöter skola göra det i allmänhet, så tror jag dock, att i en sådan fråga, de icke få se på besväret; och genomläsa de protokollen angående denna fråga, få de en god ledning angående hvad som är Riksdagens mening, då jag antager, att åtminstone största delen af Kamrarnes ledamöter gifvit sin åsigt till känna. Således finnes det i skrifvelsen gemensamt med dessa protokoll tillräcklig ledning för regeringen att erfara, huru Riksdagen vill hafva denna fråga ordnad.

Jag vill icke framställa något yrkande. Här har blifvit mycket taladt om, att en del värnpligtige borde öfvas mera och en del mindre. I allt detta vill jag ej göra något yrkande, än mindre framställa något förslag, som kan hafva den allra minsta pretention att vinna gehör, utan blott framställa en mycket beskedlig fråga till de Herrar Generaler som i närvarande stund förkasta dessa 90 dagars öfning, som medgifves af alla. Samme Herrar hafva för några år sedan förklarat, att den indelta armén vore en utmärkt inrättning; och denna armé hade under den tiden icke större öfning, innan rekryten förklarades fullfärdig, än just dessa nittio dagar. Om sålunda svenska folket nu erbjuder sig att i stället för de tjugufyra tusen man, som indelningsverket kan uppställa, öfva hela nationen lika mycket, så vore det visserligen långt ifrån mig att påstå, att vi fått ett tillräckligt försvar, men jag påstår dock, att antingen måste det hafva varit en humbug, då man sade, att den indelta armén var så förträfflig, eller också är det en humbug, då man säger, att denna öfning duger till intet. Jag har blott velat inlägga denna tanke, utan att derpå begära svar och utar att göra något yrkande; men nog bör häraf vara klart, att jag ej vill antaga Kongl. Maj:ts förslag, förr än det undergått en betydlig förminskning i anspråk vid den allmänna värnpligten, och sedan jag nedlagt denna reservation, förklarar jag mig villig rösta för General Rosensvärds förslag.

Herr von Geijer: Jag hoppas, att Kammaren tillåter mig att med några ord bemöta de aumärkningar, som blifvit gjorda vid mitt amendement till Herr Rosensvärds reservation. Och ber jag få återkalla i minnet, huru olika verkan af detta amendement blifvit uppskattad af de talare, hvilka varit enige om att antaga Herr Rosensvärds reservation oförändrad.

En talare yttrade under gårdagens plenum, att ordet "hufvudsakligen", insatt i den af Herr Rosensvärd föreslagna underdåniga skrifvelsen, icke i ringaste mån förändrade meningen och därför vore helt och hållet öfverflödigt, hvilken åsigt ock delas af Herr Rosensvärd sjelf, enär han, i sitt anförande för en stund sedan, förklarade, att han icke skolat haft något emot att gifva den underdåniga skrifvelsen en sådan lydelse som jag önskat, om framställning derom skett, innan han skref sin reservation, men att han nu icke ville gå in på att ändra densamma. Nyss förr än jag uppropades yttrade sig en talare på ett sätt, som nödgar mig antaga, att han funnit amen-

Landförsvarets ordnande.
(Forts.)

*Landtför-
svarets ord-
nande.
(Forts.)*

dementet förkastligt derföre, att den underdåniga skrifvelsen, när ordet "hufvudsakligen" insättes, blifver till den grad oklar, att, i fall densamma så affattad kommer att af Kammaren antagas, Regeringen icke får någon upplysning om hvad Kammaren egentligen har för mening i frågan.

Ingendera af dessa tvänne sins mellan motsatta åsikter rörande verkan af mitt framställda amendement torde vara riktig.

Ett bifall till Herr Roseusvärds reservation skulle sannolikt, på sätt framhållits under diskussionen, fattas af Kongl. Maj:t såsom vore det Första Kammarens önskan, att det nu meddelade härordningsförslaget framlades till nästa Riksdag i oförändradt skick.

Om deremot reservationen, ändrad såsom jag föreslagit, blifve Kammarens beslut, torde Kongl. Maj:t deraf finna, att Kammaren håller i hufvudsak fast vid nu föreliggande Kongl. förslag, utan att derföre anse det ju icke modifikationer i någon del af detsamma lämpligen böra kunna vidtagas såsom en sammanjemkning af Kamrarnes olika åsikter i denna stora fråga. Jag har haft för afsigt med mitt amendement att gå en medelväg emellan Herr Roseusvärds och Friherre Stjernblads reservationer, och jag har dertill haft ett särskildt skäl, som jag omnämnde, när jag förra gången hade ordet, och nu ber att få å nyo något framhålla.

Det skälet är, att i Friherre Stjernblads reservation beaktas Riksdagens yttrade önskan, att den nya härordningen måtte upptaga stamsoldater vid specialvapnen, hvilka soldater skulle antagas på frivillighetens väg och erhålla aflöning af statsverket, hvarom det nu meddelade Kongl. förslaget icke, så vidt jag kan finna, någonting innehåller.

Jag kan visserligen icke så mycket undra på, att Regeringen utan vidare gått förbi denna punkt i Riksdagens underdåniga skrifvelse af den 24 Maj 1873, ty det vill synas mig som densamma står något i strid med de grunder för den nya härordningen, som Riksdagen i öfrigt uppställt. Men frågan om stamsoldater vid specialvapnen torde säkert komma att göra sig starkt gällande inom Andra Kammaren och torde kanske derföre böra af Regeringen tagas under noga ompröfning.

Med hänsyn till hvad jag nu likasom förut haft äran anföra, tror jag, att det ord jag velat inskjuta i Herr Roseusvärds reservation kan väl försvara sin plats.

Grefve Hamilton; Jag skall blott uppehålla Kammaren ett ögonblick och ber att få begagna det för att i anledning af anmärkningen, att Herr Hedlund krupit in i mitt förslag, till protokollet få erinra derom, att till ersättning Grefve Posse krupit in i Herr Roseusvärds förslag.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmanen, att under densamma hade afgifvits följande yrkanden nemligen:

1:o) af Herr *Roseusvärd*, att Kammaren måtte för sin del be-

sluta, det Riksdagen skulle i underdånig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t behagade för kommande Riksdag framlägga ett förslag till ny härordning, fotadt på det nu meddelade nådiga förslaget grunder; 2:o) af Herr *von Geijer*, att Herr *Rosensvärds* förslag skulle antagas med den förändring, att ordet *hufvudsakligen* infördes framför ordet *fotadt*; 3:o) af Herr *Hedlund*, att Kammaren måtte bifalla Herr *Rosensvärds* förslag med följande tillägg: "dock med betydlig inskränkning i de värnpligtiges allmänna öfningstid samt med uteslutande af lottning"; 4:o) af Herr *Wallenberg*, att Kammaren, med bifall till den första punkten, måtte besluta, att Riksdagen skulle i underdånig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes taga frågan om ny härordning under förnyad ompröfning; samt slutligen 5:o) af Herr *De Maré*, att Kammaren skulle fatta ett så lydande beslut: "Riksdagen, som fortfarande anser nödigt, att kraftiga åtgärder vidtagas för försvarsväsendets stärkande och tidsenliga utveckling, anhåller underdånigst, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida icke detta kunde med mindre kostnad vinnas derigenom, att, jemte det de värnpligtige i allmänhet öfvades under en kortare tid än Kongl. Maj:ts nådiga förslag innehåller, en för härordningens fasthet nödig stamtrupp bereddes, som under ett visst antal år gjorde krigstjensten till yrke."

Lördags-
svarets ord-
nanke.
(Forts.)

Härefter framstälde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till första punkten och första stycket i andra punkten af förevarande utlåtande, hvarvid svarades talrika nej jemte några ja, sedermera proposition på antagande af Herr *Rosensvärds* förslag, då svaren utföll med många ja och nej i blandning, vidare proposition på Herr *von Geijers* yrkande, hvilken proposition likaledes besvarades med många så väl ja som nej, ytterligare proposition på Herr *Hedlunds* förslag, hvartill svarades nej, vidare proposition på Herr *Wallenbergs* yrkande, hvartill jemväl svarades nej, och slutligen proposition på antagande af Herr *De Maré's* förslag, då svaren utföll med talrika nej, blandade med många ja; hvaruppå, och efter det proposition på bifall till Herr *Rosensvärds* förslag förnyats samt med många både ja och nej besvarats, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Flere ledamöter begärde votering.

Efter förmälan, det Kammaren egde att bestämma hvilketdera af de öfriga yrkandena skulle utgöra kontrapositionen vid den blifvande voteringen, framstälde Herr Grefven och Talmannen proposition derå, att Herr *De Maré's* förslag skulle intagas i kontrapositionen; och då dervid svarades många ja och nej i blandning, förklarades ja hafva varit öfvervägande.

Åtskillige ledamöter begärde votering om kontrapositionens innehåll.

Sedan Herr Grefven och Talmannen framställt proposition derå, att Herr *von Geijers* förslag skulle utgöra nej-propositionen vid vo-

Landförsvars-
svarats ord-
nande.
(Forts.)

teringen om kontrapositionens innehåll, samt härtill svarats många ja jemte åtskilliga nej, förklarades ja hafva varit öfvervägande.

Till följd häraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att vid blifvande votering om bifall till det förslag, Herr Rosensvärd i anledning af första punkten och första stycket i andra punkten af Särskilda Utskottets utlåtande N:o 2 framställt, kontrapositionen skall innehålla antagande af Herr De Marés i frågan afgifna förslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antager Kammaren såsom kontraposition vid voteringen det af Herr von Geijer framställda förslag.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 49.

Nej — 63.

Uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition för hufvudvoteringen:

Den, som vill, att Kammaren, med anledning af första punkten och första stycket i andra punkten af Särskilda Utskottets utlåtande N:o 2, skall bifalla Herr Rosensvärds förslag, att Riksdagen må i underdånig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t behagade för kommande Riksdag framlägga ett förslag till ny härordning, fotadt på det nu meddelade nådiga förslagets grunder, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antager Kammaren ifrågavarande förslag, med den förändring, att ordet *hufvudsakligen* införes framför ordet *fotadt*.

Vid denna omröstnings utgång befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 45.

Nej — 67.

Aterstående delen af andra punkten eller mom. a—m.

*Landsförsamlets ord-
nande.
(Forts.)*

Herr Rosensvärd: Med anledning af det beslut, som Kamraren fattat, och som i hufvudsak är detsamma, som det jag begärt, får jag anhålla, att de nu upplästa momenten måtte anses förfallna. De lämpa sig naturligtvis icke till det beslut, som nyss af Kamraren fattats.

Proposition på bifall till detta yrkande framställdes och besvarades med Ja.

Den vidare föredragningen af utlåtandet uppskjöts härefter till nästa sammanträde.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades Herrar *Storckenfelt*, *Tornerhjelm*, *Hammar* och *Nilsson* under åtta dagar från den 17 dennes samt Herrar *Lenning* och *Christoffer Olsson* under fjorton dagars tid, räknad från samma dag.

Anmäldes och bordlades Bevillnings-Utskottets memorial N:o 11, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut rörande vissa punkter af Utskottets betänkande N:o 7, angående stämpelpappersafgiften;

äfvensom Lag-Utskottets utlåtanden:

N:o 27, i anledning af förslag till lagstiftning för sparbanker;

N:o 28, i anledning af väckt förslag om ändring af 9 § 1 mom. i Kongl. förordningen angående grunderna och villkoren för hemmansklyfning och jordafsöndring den 6 Augusti 1864;

N:o 29, i anledning af väckt förslag om upphäfvande af de enligt lag och författningar gällande bestämmelser i fråga om rättighet för vederbörande eller nabo att lösa försäld eller pantvis uppbuden fastighet i stad;

N:o 30, i anledning af väckt motion om upphäfvande eller ändring af gällande bestämmelser angående husförhör; samt

N:o 31, i anledning af väckt förslag om ändring i 52 § af gällande legostadga.

Herr Grefven och Talmannen hemställde, att de i dag för första gången bordlagda målen skulle uppföras främst på föredragningslistan

till nästa sammanträde, samt att de ärenden, som i dag för andra gång bordlagts, skulle sättas nederst å samma lista; hvilket bifölls.

Justerades fem protokollsutdrag; hvarefter Kammaren åtskildes kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

In fidem

O. Brakel.

Yttrande till Första Kammarens Protokoll den 14 Maj 1875.
(Häftet N:o 40.)

Herr Mannerskantz. Herrarne måste tillåta mig att få säga några ord. Det blef i går afton under öfverläggningen yttradt, att jag skulle hafva framställt eller förenat mig uti ett förslag, som icke innehöll något betryggande för vårt lands sjelfständighet, och en anmärkning af sådan beskaffenhet kan jag ej lemna oemotsagd. Det är svårt att kunna uttala och, så att säga, på stående fot styrka motsatsen till den beskyllning, som emot mig blifvit gjord, men jag önskar att framtiden må komma att bedöma mitt handlingssätt i detta afseende och vill därför, i likhet med hvad som skett i åtskilliga reservationer, få till protokollet lemna några siffror, hvilka må vittna om, huruvida det verkligen kan sägas vara en svag härorganisation, som af mig blifvit förordad. Jag har därför uppgjort en beräkning öfver *det antal stridande*, som komme att finnas uti en på krigsfot försatt här, hvilken bildas genom ett årsuttag af 20,000 värnpliktige, hvaraf den ena hälften underkastas längre och den andra kortare öfning, och denna beräkning lemna följande resultat:

1:o) *Aktiv linie.*

a) Officerare och fanjunkare	3,360.
b) Underbefäl	7,756.
c) Eliter och stamsoldater	9,000.
d) Fullt öfvadt värnpliktigt manskap	29,298.
e) Trenne klasser mindre öfvadt värnpliktigt manskap . . .	25,746.
	Summa aktivlinie 75,160.

2:o) *Aktivt landtvärn.*

f) 6 klasser landtvärn, som undergått längre öfning	40,130.
	Aktiv här Summa stridande 115,290.

Tillkommer:

3:o) *Rekryter*

g) som undergått längre öfning	10,000.
h) som undergått kortare öfning	10,000.
	Summa 20,000.

4:o) *Reserv*

i) af mindre öfvadt manskap ur liniens årsklasser	16,108.
k) af mindre öfvadt manskap ur landtvärnets årsklasser . .	37,930.
	Summa 54,038.

Hela härordningen lemnar således omkring 190,000 man, hvaraf 115,000 äro sådana, att de i första ögonblick, då krig utbryter, kunna föras mot fienden.

Jag har icke kunnat begära att Herrarne skulle kunnat fästa i sitt minne dessa af mig nu angifna siffror, och långt mindre här bedöma deras tillförlitlighet; men jag har velat låta införa dem i protokollet för att de må kunna i framtiden undergå granskning, då det kan blifva fråga om efterse, huru den ene eller andre representanten handlat vid ett så viktigt tillfälle som detta, och äfven för att de möjligen skola kunna tjena till ledning vid frågans fortgående behandling.

Med stöd af dessa siffror påstår jag emellertid att den organisation, som jag föreslagit, alldeles icke bör kunna anses som allt för svag, och att den i ett mycket väsendtligt afseende medför större styrka än det Kongl. förslaget, nemligen derigenom att den innefattar en verklig fast stamhär, som bildas genom ett år efter år skeende uttag af ett bestämdt antal rekryter ur de värnpligtiges led. Detta stammanskap, som antages för en tid af tre år, erhåller derunder först full rekrytbildning med efter de olika vapenslagens fordringar rättad olika öfningstid, och kan efter slutade öfningar hemförlofvas, men tillhör dock arméén såsom soldater under sin återstående tjänstetid — hvartill kommer, att fem eller sex tusen af de mest skicklige bland de antagne fullt krigsbildade stamsoldaterna skola efter slutet af deras treåriga tjänstetid ännu under de återstående år, som de i linien kvarstå, fortfarande bibehållas i aktiv tjänst och derigenom bereda mera kontinuitet i härens sammansättning. Det kommer sålunda att alltid finnas 40 å 50,000 man verklig linie, verklig aktiv här, i tjänst varande och med uniform försedd, samt tagen ur de värnpligtiges led, hvilket efter mitt omdöme ovilkorligen är en styrka framför det Kongl. förslaget, som hvad manskapet angår, utom det lilla antalet eliter, blott kommer att bestå af rekryter, som aldrig hinna mogna till vid ordning och lydriad säkert invande soldater. Derjemte måste jag erinra om att mitt förslag är byggt derpå, att de värnpligtige, som öfvas mindre, dock skola öfvas så länge, att de utan betänkande genast vid ett krigsutbrott kunna sättas in i den mera öfvade delen af hären, så förstärkt som jag nu nyss har omtalat, och att detta, jemfördt med hvad Utskottet och de fleste bland öfrige reservanter ifrågasatt, är en förbättring, måste väl erkännas; men skulle emot hvad jag tror det icke gå an insätta värnpligtige, som öfvats 4 å 5 månader i den aktiva härens leder — då måste hela förslaget öfvergifvas, att dela de värnpligtige i tvänne afdelningar med olika öfning. Jag kommer nu till något som är en hufvudsak vid bedömandet af det från Utskottet afgifna förslaget. En talare på skånebänken yttrade i går, att Utskottets förslag skulle stå i strid med 1873 års skrifvelse. Detta är den politiska sidan af saken, som jag ber att något få lägga märke till, och jag tillåter mig då att först uppläsa en del af 1873 års skrifvelse, hvilken lyder sålunda:

”Riksdagen, som redan i det föregående i allmänhet yttrat sig om de svårigheter, som möta för indelningsverkets bibehållande, har, i likhet med hvad det för försvarsfrågans behandling vid 1871 års

urtima riksmöte tillsatta Utskott yttrat, ansett, att indelta arméen icke är tillräcklig för landets försvar, icke heller lämplig såsom befälsstam för en armé, bestående af värnpligtige. När en ersättning för det indelta manskapet i detta afseende skall ur de värnpligtiges led vinnas, bör, efter Riksdagens åsigt, för erhållande af en duglig befälsstam, hvarmed lärer förstås icke blott öfverbefäl utan äfven underofficerare, korporaler, vice korporaler och kadersoldater, och hvilken befälsstam i sjelfva verket måste blifva föga mindre talrik än den nuvarande indelta arméens effektiva styrka, frivilligheten i främsta rummet tagas i anspråk, mot den ersättning af statsverket, som för sådant ändamål kan blifva behöflig, äfvensom de hvilka komma att underkastas en större och långvarigare öfning än som åligger samtliga värnpligtige, såsom t. ex. de, hvilka tillhöra specialvapnen, synas böra efter samma grunder antagas och godtgöras.“

Då jag kom in i Utskottet erfor jag genast huru man åtminstone ifrån Utskottets ena sida var angelägen att noga se till om Kongl. Maj:ts förslag var så affattadt, att det öfverensstämde med 1873 års skrifvelse, och under de fortgående öfverläggningarne blef man från flera håll erinrad om en sådan jemförelses anställande. För min del har jag icke heller kunnat uppfatta denna viktiga skrifvelse annorlunda än såsom resultatet af en öfverenskommelse mellan båda partierna inom det då varande Stats-Utskottet, derifrån skrifvelseförslaget hade utgått. Jag ansåg att man hade uppgjort vissa hufvudgrunder, hvarpå förslaget till en på allmän värnpligt fotad härordning skulle byggas, och att indelningsverket och grundskatternas afskrifning skulle utgöra vilkoret för en sådan härordnings genomförande. Dessa, fast vid ett så viktigt aftal icke nog klara och bestämda grunder, som man då hade uppgjort, har jag ansett vara sjelfva hufvudvilkoret för hela öfverenskommelsen, i följd hvaraf de äfven borde iakttagas, och på dem är också Utskottets förslag hufvudsakligen bygd. Jag tror icke att man kan kalla ett sådant handlingssätt annat än riktigt, att följa en uppgjord öfverenskommelse, och fast jag ej deltagit deri, har jag dock ansett den böra vara bindande äfven för mig. Jag tror ock att det icke blott varit rätt att så handla, utan att det äfven skall visa sig lönligt till landets sanna intresse samt bidra att snarare bringa den viktiga frågan om en betryggande förstärkning af vårt försvar till en sådan lösning, som både motsvarar försvarets fordringar och landets krafter, och hvarom det allmänna tänkesättet kan förena sig, att ett förslag nu blifvit framställt, som, bygd på den allmänna värnpligtens enligt 1873 års skrifvelse utstakade grund, från den ena sidan har anmärkts erbjuda en allt för ringa och otillräcklig försvarsorganisation, men från den andra sidan förklarats innefatta, äfven med hänseende till det högre pris som för dess åtagande skulle erläggas, alltför mycket stora och svåra uppoffringar. Och skulle — såsom väl är att förmoda — den Andra Kammaren icke godkänna Utskottets förslag, derföre att det efter den Kammarens åsigt fordrar mera än landet kan och vill gifva, men denna Kammare deremot förkasta förslaget, derföre att det icke fullt nöjaktigt lemnar hvad för försvaret fordras — då kan väl ingen

annan slutsats häraf dragas, än att en öfverenskommelse Kamrarne emellan på 1873 års grund icke är möjlig att utföra eller vidhålla — men när det ingångna aftalet sålunda blifvit brutet, måste väl hvar och en, som inser det oeftergifliga behovet att vårt lands försvar så snart och så kraftigt som möjligt förstärkes, finna sig föranledd och manad att åter vända in på den väg, som aldrig bort öfvergifvas, eller nemligen att söka genom delvis skeende förbättringar, med väl afpassade steg gå fram emot och närma sig det stora målet för oss alla — *ett säkert betryggande försvar för vårt lands sjelfständighet.*
